

TAUTINIŲ bendrijų 2020 naujienos Nr. 2 (73)

Vladi Ščavinsko nuotr.

Sakartvelo kultūros asociacijos „Kachetija“ pirmininkas Levanas Sepašvilis su dukterimis Leila (k.) ir Tiniko.

I nacionalinį vertybių sąrašą įrašyti du tautinių mažumų papročiai – Lietuvos karaimų vestuvių paprotys ir totorių vestuvių pyrago čiakčiak paprotys

p. 18

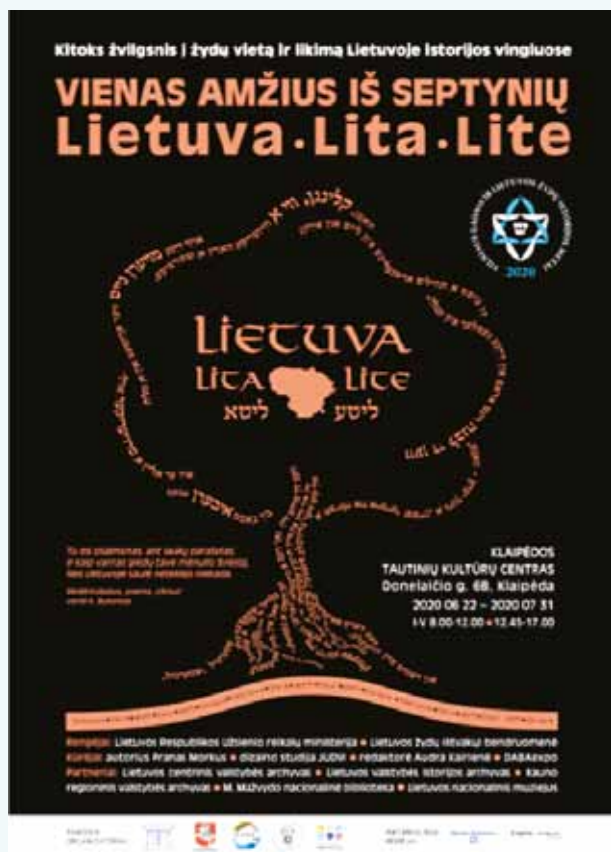
Birželio 4 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose surengta septintoji Nacionalinių lygybės ir įvairovės apdovanojimų įteikimo ceremonija. Jais pagerbti labiausiai šioje srityje 2019 m. nusipelnę asmenys ir iniciatyvos.

p. 6

Liepos 8 d. Trakų Salos pilyje nuo vidurdienio iki vakaro skambėjo šokių melodijos, sklido dainos įvairių šalies tautų kalbomis. Senojoje Lietuvos sostinėje jau ketvirtą kartą vyko tautinių mažumų festivalis „Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“.

p. 6

Birželio 5 d. Lietuvos paštas į apyvartą išleido pašto ženklą, skirtą Vilniaus Gaono 300-osioms gimimo metinėms.

p. 12

Birželio 22 d. Klaipėdos tautinių kultūrų centre atidaryta paroda „Lietuva. Lita. Lite. Vienas amžius iš septynių“. Renginį, skirtą Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metams, inicijavo Klaipėdos žydų bendruomenė.

p. 13

Kauno žydų bendruomenės pirmininkas Gercas Žakas pasakoja apie savo šeimos, Kauno žydų likimus, žydų indėlį į miesto istoriją, šiandieninę bendruomenės veiklą.

p. 8

T u r i n y s

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTE PRIE LRV

Susitikimas su Turkijos ambasadoriumi.....	2
Lankėsi žydų atminties vietose.....	2
Darbo grupė tęsia Tautinių mažumų įstatymo projekto kūrimo darbą.....	2
Lankėsi Kaune.....	2
Aptarė bendradarbiavimo galimybes.....	2
Ar kinta nuostatos romų atžvilgiu?.....	2
Bus minimos Abiejų tautų Respublikos Gegužės 3-osios	
Konstitucijos ir Tarpusavio įžado 230-osios metinės.....	2

AKTUALIJOS

Prezidentas G. Nausėda: mūsų Lietuva – daugiatautė valstybė	3
Tautinių bendrijų diena paminėta nuotoliniu būdu	5
Himnas apskriejo pasaulį	5
Trakuose vyko tautinių mažumų festivalis „Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“	6
Įteikti žmogaus teisų „Oskari“	6
G. Sitdykovas. Kauno žydų bendruomenės vadovas	
G. Žakas: žydų paveldo pėdsakai mieste yra reikšmingi.....	8
I. Veisaitei įteiktas aukščiausias Vokietijos apdovanojimas	10
Širvintose įamžintas garbingos žydų tautos dukters atminimas.....	10
Išleistas pašto ženklas, skirtas Vilniaus Gaonui.....	12
Klaipėdos tautinių kultūrų centre – pasaulį apkeliauvusi paroda.....	13
Naujausių judaikos leidinių paroda.....	13
J. Rumša. „Pirosmenis“ iš Trakų.....	14
LRT – tautinėms bendruomenėms	16
VII totorių kūrybinė vasaros stovykla Trakuose	17
Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąrašė – du tautinių mažumų papročiai.....	18
Virtualioje parodoje pasakojama apie ikikarinės Lietuvos rusus.....	19
G. Sitdykovas. V. Bersesniovas: Lietuva – mano antroji tėvynė ir pirmoji meilė..	20
A. Stonkienė. Intensyvūs vasaros lietuvių kalbos kursai	
Klaipėdos tautinių kultūrų centre	22
A. Jakubauskas paskirtas Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro direktoriumi.....	24

NAUJOS KNYGOS

Daugiatautis Kaunas: vakar, šiandien, rytoj	22
Karaimų padavimai ir legendos.....	25
V. Krėvė – kaip kultūrų tiltas.....	26
Ką rašė lietuvių spauda apie armėnus daugiau kaip prieš šimtą metų.....	26
Trakai, kurie išliko pasakojimuose	27
Žydų šventės ir tradicijos	27

TAUTINĖS MAŽUMOS UŽSIENYJE

Etninės mažumos Prancūzijoje.....	28
-----------------------------------	----

S U M M A R Y	28
---------------------	----

Susitikimas su Turkijos ambasadoriumi

Birželio 2 d. departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė susitiko su Turkijos ambasadoriumi Lietuvoje Gökhan Turanu (nuotr.). Susitikime buvo pristatytos departamento ir tautinių bendruomenių veiklos, aptartos dvišalio bendradarbiavimo galimybės.

Lankėsi žydų atminties vietose

Birželio 3 d. departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė su Tautinių bendrijų tarybos pirmininku Daumantu Levu Todesu lankėsi Lietuvos žydų atminties vietose Žemaitijoje.

Darbo grupė tęsia Tautinių mažumų įstatymo projekto kūrimo darbą

Birželio 11 d. Tautinių mažumų departamente vyko Darbo grupės Tautinių mažumų įstatymo projektui parengti posėdis. Į Darbo grupės sudėtį įeina Lietuvos Respublikos valstybinių institucijų, nevyriausybinių

organizacijų, tautinių bendruomenių atstovai, teisininkai.

Tautinių mažumų įstatymas buvo priimtas 1989 m. lapkričio 23 d. 1991 m. kai kurios esminės jo nuostatos buvo pakoreguotos. 2010 m. LR Seimo

nutarimu Tautinių mažumų įstatymas nustojo galiojės.

Vykdydamas LR Vyriausybės pavedimą ir reaguodamas į tautinių bendruomenių prašymus, Tautinių mažumų departamentas ėmėsi iniciatyvos parengti naujo Tautinių mažumų įstatymo projektą.

Lankėsi Kaune

Liepos 1 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida

Montvydaitė ir Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas Daumantas Levas

Todesas lankėsi Kauno įvairių tautų kultūrų centre, kur susitiko su miesto tautinių bendruomenių atstovais.

Aptarė bendradarbiavimo galimybes

Liepos 2 d. departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė susitiko ir pasveikino naujai paskirtą Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinį direktorių prof. dr. Adą Jakubauską. Susitikime buvo

aptartos institucijų bendradarbiavimo galimybės. Kalbėta apie platesnį Genocido ir rezistencijos tyrimo centro domėjimąsi tautinių mažumų atstovų indėliu kovoje už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

Mykolo Romerio universiteto profesorius A. Jakubauskas yra Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas, buvęs ilgametis Tautinių bendrijų tarybos narys. Jis yra apdovanotas Tautinių mažumų departamento Aukso garbės ženklu „Už nuopelnus“.

Ar kinta nuostatos romų atžvilgiu?

Liepos 2 d. Vilniuje vyko Tautinių mažumų departamento organizuotas seminaras „Neigiamos nuostatos romų atžvilgiu: žingsniai link pokyčių“. Seminaro dalyvius sveikino departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Pranešimus skaitė Užsienio reikalų ministerijos Jungtinių Tautų, tarptau-

tnių organizacijų ir žmogaus teisių departamento Žmogaus teisių skyriaus antroji sekretorė Aistė Jakštienė, Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų instituto mokslo darbuotoja dr. Vita Kontvainė, Lietuvos socialinių tyrimų centro mokslo darbuotojas dr. Liutauras Labanauskas, gydytojas psichoterapeutas Dainius Jakučionis,

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius, Romų visuomenės centro vadovė Svetlana Novopolskaja, Nanook.lt portalo atstovai Martyna Šulskutė ir Karolis Vyšniauskas, UAB „Idea Prima“ atstovas Linas Damanskis.

Renginys buvo organizuotas igyvendinant projektą „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis (III dalis)“.

Bus minimos Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-osios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado 230-osios metinės

Seimo nutarimu 2021-iejį paskelbti Abiejų Tautų Respublikos Gegužės 3-osios Konstitucijos ir Tarpusavio įžado metais.

Liepos 21 d. Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Mon-

tydaitė ir Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriaus vyr. specialistė Eglė Kiuraitė dalyvavo Užsienio reikalų ministerijoje vykusiame pasitarime dėl ATR Gegužės 3-osios Konstitucijos ir Tarpusavio garantijos įstatymo (įžado)

230-ųjų metinių minėjimo 2021 m. plano rengimo.

Pasitarime dalyvavo valstybinių institucijų, įstaigų atstovai.

Tarp numatomų priemonių įvardyta daug bendrų Lietuvos ir Lenkijos renginių. Į juos bus kviečiami kai kurių užsienio šalių diplomatiniai atstovybių, švietimo institucijų, muziejų atstovai.

Prezidentas G. Nausėda: mūsų Lietuva – daugiatautė valstybė

Netrukus švęsime Valstybės dieną, valstybės, kurios daug istorijos puslapių parašyti Lietuvos tautinių mažumų atstovų.* Todėl visiškai logiška, kad šio svarbaus visai šaliai įvykio išvakarėse savaitraščio „Obzor“ redakcija kreipėsi į Lietuvos Respublikos Prezidentą Gitaną Nausėdą ir paprašė įvertinti šiandieninę mūsų šalies tautinių mažumų padėtį bei nubrėžti svarbiausius Lietuvos valstybės uždavinius šios gyventojų grupės atžvilgiu.

- Pone Prezidente, kaip Jūs vertinate dabartinę tautinių mažumų situaciją šalyje – kas yra teigiama, o ką, Jūsų nuomone, reiktų tobulinti?

- Lietuvoje nuo senų laikų įvairių tautybių žmonės gyveno, dirbo ir kūrė valstybę kartu su lietuviais.

Religinis ir nacionalinis pakantumas, kaip jums puikiai žinoma, buvo ir lieka skiriamuoju Lietuvos bruožu nuo tų laikų, kai kunigaikštis Gediminas kvietė į Vilnių iš užsienio pirklus bei amatininkus dirbti ir kurti, suteikdamas jiems tam tikrų privilegijų.

Mes – nedidelė valstybė, bet viena iš nedaugelio pasaulyje, kur skaitlingiausių tautinių bendrijų atstovai gali mokytis gimtąją kalbą valstybinėse mokyklose.

Dėl to mums iš tikrųjų yra kuo didžiuotis.

Žinoma, daug ką dar reikia padaryti. Švietimo sistemoje yra problemų, kurias būtina spręsti: tai ir poreikis kokybiškiau dėstyti lietuvių kalbą, nes dabartinę metodinę medžiagą reikia gerinti, kad mokyklų lietuvių mokomąją kalbą moksleiviai galėtų labai gerai išlaikyti lietuvių kalbos egzaminą ir sėkmingai įgyti pageidau-

jamos specialybės išsilavinimą; tai ir dar nevisiškai patenkintas užklausinės mokomosios veiklos poreikis. Beje, tai pasakytina ne tik apie mokyklas lietuvių mokomąją kalbą, tai bendra visos švietimo sistemos problema.

Lietuvoje yra suaugusių žmonių, nors jų nėra daug, kurie nemoka lietuvių kalbos. Vieni čia gyvena daug metų, bet dėl vienokių ar kitokių priežasčių neišmoko valstybinės kalbos, kiti atvyksta kaip imigrantai ir taip pat nekalba lietuviškai.

Atsižvelgiant į realią situaciją, pavyzdžiui, asmenys, kurie nekalba ir nesupranta lietuviškai, Vilniaus miesto savivaldybėje gali gauti informaciją ir paslaugas keturiomis kalbomis. Tai gera praktika.

Nežiūrint į tai, kad panašūs sprendimai padeda tvarkyti kasdienes buitinius ar darbo reikalus, jie nepanaikina problemų daugeliui kitų asmenų – tokių kaip sėkminga konkurencija darbo rinkoje, visavertis dalyvavimas šalies kultūriniame ir politiniame gyvenime, pagaliau, kalbos nemokėjimas riboja jų galimybes gauti visapusišką informaciją.

Reikia žinoti šalies, kurioje gyvena, valstybinę kalbą.

Todėl suaugusių mokymas yra vienas pačių gyvybiškai svarbių klausimų. Beje, kalba eina ne tik apie valstybinės kalbos mokymąsi. Mes gyvename sparčiai besivystančių technologinių permąnų laikais, kada vienos profesijos tampa ne tokios paklausios ir atsiranda poreikis naujoms. Todėl mokymasis visą gyvenimą tampa nauju aktuali uždaviniu, kuris mums turi rūpėti kasdien.

Taigi, mes turime kuo didžiuotis ir būti pavyzdžiu kitoms šalims, tačiau šių dienų realijos diktuoja savo korektyvas.

- Kiek pagrįstais galima laikyti kaltinimus, kurie girdimi iš politikų ir netgi atskirų valstybinių struktūrų pirmiausia rusakalbiams Lietuvos gyventojams dėl nelojalumo Lietuvos valstybei?

- Man keista girdėti tokius kategoriškus ir abstrakčius tvirtinimus. Būtų labai gerai, jeigu jūs pateiktumėte konkrečių pavyzdžių, kad aš galėčiau pakomentuoti.

Apskritai lojalus ar nelojalus piliečių požiūris į savo valstybę ištikrųjų priklauso ne nuo to, kokia kalba žmogus kalba ar kokią religiją jis išpažįsta. Požiūris priklauso nuo to, ar žmogus jaučiasi esąs valstybės dalimi, ar jis gali dalyvauti priimant sprendimus, ar atsižvelgiama į jo nuomonę ir interesus dėl kai kada labai paprastų ir buitinių klausimų, pavyzdžiui, išsaugoti parką ar istorinį paveldą, kai vykdoma nauja statyba.

Mūsų istorijoje buvo daug kitataučių, ne tik lojalių valstybei, bet ir atidavusių dėl jos savo gyvybę.

Aš galėčiau pradėti nuo Konstantino Ostrogiškio, kurio vadovaujama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenė pasiekė eilę pergalių, jų garbei jis statė cerkves Vilniaus senamiestyje. Galiu prisiminti totorius, karaimus, rusakalbius, kurie nuo senų laikų ištikimai tarnavo ir vis dar tarnauja Lietuvos kariuomenėje, baltarusius ir rusus, kovojusius kartu su Lietuvos partizanais, taip pat tuos, kurie 1990 m. kovo 11 d. pasirašė Lietuvos nepriklausomybės atstatymo aktą – Nikolajų Medvedevą, Emanuelį Zingerį, Česlavą Okinčią ir kitus.

Daug kitataučių yra puikūs policijos, priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo, pasienio tarnybų darbuotojai. Šios struktūros Lietuvoje yra gerbiamos, žmonės jomis tiki.

Tenka apgailestauti, kad yra etninių lietuvių, kurių vardai tapo išdavystės ir kraujo praliejimo simboliu. Tai Algirdas Paleckis, Antanas Sniečkus, Juozas Markulis... Daug lietuvių sovietiniais metais buvo tarp baudžiamųjų batalionų narių, skundikų, kolaborantų.

Deja, kai kurie asmenys kasdieniniame gyvenime dėl įvairių, dažnai egoistinių priežasčių, ypač rinkimų išvakarėse, pasirenka ne vienijimosi, o primityvų, uždaro kelią.

Šiame kelyje jie ne tik skirsto žmones pagal tautybę, bet ir pabrėžia tokius skirtumus, kaip gyvenimą di-

deliuose miestuose arba regionuose, Lietuvoje arba emigracijoje.

Dėl to galima tikrai apgailestauti. Iš kitos pusės, jeigu žmonės tiki tokiais lozungais, tai liudija, kad jų gyvenime iš tikrųjų yra problemų, kurioms valstybė, gal būt, skiria per mažai dėmesio, jų nesprendžia. Todėl dialogo kelias yra nepaprastai svarbus. Kuo daugiau ir atviriau mes kalbėsime vieni su kitais, tuo greičiau išspėsime šias problemas. Būtent todėl aš ir mano patarėjai domimės aktualiais tautinių bendrijų klausimais ir ieškome būdų juos spręsti.

Švietimo klausimai yra nepaprastai svarbūs. Taip pat svarbu, kad visos tautinės bendrijos turėtų kokybiškas masinės informacijos priemones gimtąja kalba.

- Kokiomis kryptimis, Jūsų nuomone, būtų galima labiausiai efektyviai panaudoti tautinių mažumų potencialą Lietuvos valstybės interesais?

- Aš visada sakau ir sakysiu, kad kiekvienas Lietuvos pilietis – tai turtas ir galimybė. Į kiekvieną žmogų žiūrėkime plačiau, o ne tikrai per tautinio požymio prizmę. Aš nenorėčiau piliečių skirstyti pagal tautybę.

Vienas iš visuotinės gerovės valstybės tikslų – kiekvienam žmogui suteikti galimybę įgyvendinti savo planus, įgyti norimą išsilavinimą ir darbuotis artimoje širdžiai sferoje už teisingą atlyginimą.

Žinoma, svarbu turėti sąlygas puoselėti gimtąją kalbą ir kultūrą. Todėl būtina, kad žmonės galėtų kurti bendrijas, organizacijas, kurios būtų ne uždari klubai, o saviraiškos ir bendravimo su kitais aktyviais piliečiais, kitomis bendrijomis vieta, erdve keistis pažangia patirtimi.

Mes renkamės integracijos, o ne asimiliacijos kelią todėl, kad mes pasitikime savo piliečiais, todėl, kad manome, jog skirtumai ir jų suvokimas praturtina žmones.

Mes tikimės, kad tikrai taip galė-

sime nutiesti tiltus ir sukurti stiprią pilietinę visuomenę.

Ne atsitiktinai inauguracijai buvo pasirinktas šūkis „Viena Lietuva“. Pagarba įstatymui ir žmogaus laisvė – štai tie fundamentalūs principai, kuriais per amžius vadovaujasi Lietuvos valstybė. Jie ir šiandien labai svarbūs.

- Daugelis tėvų – tautinių mažumų atstovų svajoja, kad jų vaikas kada nors apsiluks Lietuvos nacionalinės, tarkime, krepšinio ar futbolo rinktinės marškinėlius ir gins savo Tėvynės garbę prestižiškiausiose tarptautinėse varžybose. Kaip Jūs manote, kiek tai ir koku mastu tikėtina?

- Su pasitenkinimu galiu pažymėti, kad šiandien iš tikrųjų daug rusų, lenkų ir kitų tautybių Lietuvos piliečių garsina Lietuvos vardą pasaulyje, džiugina mus savo išpūdingais pasiekimais. Mes visi puikiai žinome ir Andrejų Zadneprovskį, ir brolius Lavrinovičius, ir Fiodorą Černychą.

Kiek pasaulyje žinomų sportininkų turėsime ateityje, didele dalimi priklauso nuo to, kaip mums pavyks pagerinti sporto infrastruktūrą mokyklose. Šioje srityje mums iš tikrųjų dar daug reikia padaryti. Beje, palankios ar nepalankios sąlygos aktyviai sportuoti ir siekti profesionalių rezultatų priklauso ne nuo kalbos, kuria mokins mokosi ar kalba namuose, o nuo vietos savivaldybės konkrečios institucijos užtikrinti sporto infrastruktūros kokybę, plėtrą ir prieinamumą moksleiviams. Šioje sferoje yra kaip gerų taip ir neveiklumo pavyzdžių.

- Dėkojame už pokalbį.

Kalbėjosi Aleksandras Šachovas, Adolfas Rudzianskis („Obzor“, 2020 m. liepos 2 – 8 d.)

**Interviu išspausdintas Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos išvakarėse.*

Tautinių bendrijų diena paminėta nuotoliniu būdu

Šiomet dėl COVID-19 pandemijos teko atšaukti arba nukelti tolimesniai laikui daugelį masinių renginių. Dėl šios priežasties kukliai pažymėta ir Lietuvos tautinių bendrijų diena, kuri minima gegužės 21 d. ir kuri pastarųjų keletą metų buvo plačiai ir iškilmingai švenčiama Vilniaus miesto rotušėje dalyvaujant gausiam būriui tautinių bendruomenių atstovų. Dėl apribojimų karantino metu Tautinių bendrijų diena paminėta Tautinių bendrijų tarybos posėdyje nuotoliniu būdu.

Šia proga tautinių bendrijų narius sveikino Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis.

„Visus mus vienija bendra Tėvynė – Lietuva, kurios neatskiriama dalis yra tautinės bendrijos. Lietuvos valstybei ir visuomenei visada buvo ir bus svarbi tautinė ir religinė tolerancija bei pastangos puoselėti savąsias tradicijas. Nuoširdžiai linkiu, kad veikdami išvien padarytume viską, kad Lietuvoje būtų gera gyventi visiems jos žmonėms. Ačiū visiems Jums, ir dar kartą su – su švente!“ – sakoma Vyriausybės vadovo sveikinime.

Užsienio reikalų ministro Lino Linkevičiaus sveikinime tautinėms bendrijoms rašoma: „Sveikinu visas tautines bendrijas, kurių Lietuvoje yra virš šimto, vienijančia nuo kelių šimtų tūkstančių iki kelių dešimčių žmonių. Ir čia nesvarbu skaičius, o svarbu atsidasavimas savo kraštui. Ištikimybė savo tradicijoms, kultūrai, mūsų bendram labui“.

Tautinių bendrijų dienos proga šalies tautines bendruomenes sveikino kultūros viceministrė Zita Bružaitė.

„Kiekvienas esame tarsi maža sa-

lėlė, tačiau susijungę į bendruomenes atsinešame savo tautinių tradicijų, papročių ir kalbos lobyną. Juo pasidalinę suaugame į dar didesnę ir tvirtesnę bičiulių ratą, tapdami labiau artimais ir turtingesniais.

Sveikinu, mielieji, jus visus su švente – Tautinių bendrijų diena, linkiu pavasariškai pakilios nuotaikos, gerovės jūsų namams, laimingų akimirkų ir klestėjimo mums visiems – gyvenantiems po plačiu Lietuvos dangumi“, – sakoma viceministrės sveikinime.

TBN inf.

Himnas apskriejo pasaulį

Liepos 6 d. visame pasaulyje vyko akcija „Himnas aplink pasaulį“, skirta Liepos 6-ajai – Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo dienai paminėti.

Šiais metais Klaipėdos kultūros skyrius pasiūlė miesto kultūrinėms įstaigoms organizuoti himno giedojimą šalia kultūros įstaigų. Klaipėdos tautinių kultūrų centras dalyvauti akcijoje pakvietė Klaipėdos miesto tautinių bendrijų ir sekmadieninių mokyklų atstovus. Prieš atliekant himną mokyklų meniniai kolektyvai

surenge nedidelį pasirodymą. Po Tautinių kultūrų centro direktorės Jelenos Butkevičienės sveikinimo žodžio susirinkusieji žiūrėjo koncertinę programą, kurią atliko: Viktorija Paleckė (Klaipėdos ukrainiečių kultūros ir švietimo centras „Rodyna“, pirmininkė Lidia Trigub), baltarusių ansamblis „Verasok“ (vadovė Valentina Snigur), vaikų šokio kolektyvas „Ruskių suvenyr“ (vadovė Natalija Černyšova), armėnų sekmadieninės mokyklos trio (vadovė Hasmik Kirakosyan). Kiekvienas atėjęs į renginį

galėjo dalyvauti edukaciniame užsiėmime ir pagaminti Lietuvos vėliavos spalvų sagę. Edukacinį užsiėmimą vedė NVŠ programos mokytoja Marina Filičeva.

Lygiai 21 val. iškilmingai skambėjo Lietuvos himnas, kurį atliko armėnų, baltarusių, lenkų, rusų, ukrainiečių, žydų sekmadieninių mokyklų auklėtiniai, H. Zudermano gimnazijos vokalinis ansamblis ir Karalienės Luizės Klaipėdos jaunimo centro rusų vokalinis ansamblis „Lel“.

TKC inf.

Trakuose vyko tautinių mažumų festivalis „Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“

Liepos 8 d. Trakų Salos pilyje nuo vidurdienio iki vakaro skambėjo šokių melodijos, sklido dainos įvairių šalies tautų kalbomis. Senojoje Lietuvos sostinėje jau ketvirtą kartą vyko tautinių mažumų festivalis „Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“.

Šiemet šiai šventei naujų spalvų suteikė ir ta aplinkybė, kad Trakai paskelbti Lietuvos kultūros sostine 2020. Šis festivalis yra sudėtinė Kultūros sostinės programos dalis. Geros susirinkusių nuotaikos nesudrumstė ne kartą nulijęs sodrus lietus.

Festivalio dalyvius ir svečius sveikino kultūros viceministrė Zita Bružaitė, Tautinių mažumų departamento prie LRV direktorė dr. Vida Montvydaitė, Trakų rajono savivaldybės direktorius Darius Kvederavičius ir kiti.

Pagal tradiciją nuo scenos į dangų buvo paleisti balti balandžiai – taikos, santarvės simboliai.

Pirmieji į sceną pakilo lenkų dainų ir šokių ansamblio „Troczenie“ dainininkai ir šokėjai. Juos keitė Trakų krašto totorių ansamblis „Efsane“, rusų šokių grupė „Rodničiok“, vokiečių bendruomenės ansamblis „Heimatgrüss“, ukrainiečių – „Čary“ ir jaunimo „Kalyna“, baltarusių – „Svitanak“ ir tautinių šokių grupė „Vaivorai“. Po jų scenoje pasirodė totorių kultūros centro ansamblis

Skriskite, balandžiai!

„Ilsu“, rusų dainos – „Zabava“, folkloro – „Jorė“, karaimų šokių „Birik“, žydų dainų ir šokių – „Fajerlech“.

Žiūrovai ne tik klausėsi dainų, gėrėjosi šokiais. Festivaliui prisiminti jie čia pat veikiančiuose kioskuose galėjo įsigyti rankų darbo rusiškų, baltarusiškų, lenkiškų, totoriškų, vokiškų suvenyrų, kurie liudija apie išradimus, talentingus tautinių bendrijų žmones. O kaip neparagauti totoriškų šimtalapio, plogo, karaimiškų kibinų, kuriais vaišina totorių ir karaimų bendrijų atstovai.

Visa tai siūlė festivalio metu Pilies kieme įsikūręs Tautų miestelis. Jame

buvo galima susipažinti su nacionaliniais amatais, kulinariiniu paveldu. Čia pat buvo galima stebėti, kaip siuvinėjami totoriški ornamentai, verdama karaimiška chalva, lipdoma sūri tešla. Ukrainiečiai rodė, kaip gaminti angelus, virti garsiuosius ukrainietiškus barščius. Baltarusiai mokė rišti skudurines lėlytes, verbas, iškarpyti karpinius, marginti tradicinius meduolius.

Tautinių mažumų festivalį „Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“ surengė Trakų kultūros rūmai, parėmė Tautinių mažumų departamentas.

TBN inf.

Įteikti žmogaus teisių „Oskarai“

Birželio 4 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose surengta septintoji Nacionalinių lygybės ir įvairovės apdovanojimų įteikimo ceremonija. Jais pagerbti labiausiai šioje srityje 2019 m. nusipelnę asmenys ir iniciatyvos. Apdovanojimai įteikti aštuoniuose

kategorijose: metų proveržio, lyčių lygybės, tautų dialogo, religijų ir įsitikinimų įvairovės, vaivorykštės, geriausias amžius – mano amžius, įveiktos kliūtys, atviros visuomenės piliečio. Gauti apdovanojimus pretendavo daugiau nei 20 asmenų ir organizacijų, tarp kurių – pagar-

sėję pop kultūros, meno projektai, nacionalinės žiniasklaidos priemonės, kitos socialinį jautrumą skatinančios iniciatyvos. Laureatams įteiktos menininkės Ievos Palta-navičiūtės sukurto statulėlės bei pirmą kartą „Swedbanko“ įsteigti piniginiai prizai.

Laimėjo komiksas

Tautų dialogo apdovanojimą gavo multikultūrinis jaunimo centras „Padėk pritapti“. Organizacija apdovanota už komiksą „Nupiešk man kelią. Iliustruota romų istorija“. Jame pasakojama Lietuvos romų istorija, skatinama tolerancija skirtingoms kultūroms ir papročiams.

Apdovanojimą įteikė keturiolika metų Lietuvoje gyvenanti Eskedar Maštavičienė, kilusi iš Etiopijos.

Multikultūrinio jaunimo centro atstovė Inga Kreivėnaitė, priimdama apdovanojimą, sakė: „Dirbdama su vaikais beveik dešimt metų, juos matau kuriančius, įdomius, mąstančius, norinčius sužinoti, patirti. Vaikams nėra svarbu nei tautybė, nei rasė. Dienos centre susitinka rusakalbiai, lietuvakalbiai, romai. Mes kalbame trimis kalbomis. Vaikai neturi išankstinių nuostatų ir stereotipų. To visiems noriu palinkėti“.

Tautų dialogo apdovanojimui buvo taip pat nominuota tinklalaidė „NYLA Ru“ autorė Ina Šilina už stereotipus daužantį, profesionalų ir kokybišką žiniasklaidos turinį rusų kalba Lietuvoje ir Dovydas, Anna ir Grigorijus Zundelovičiai už įamžintą tautinės įvairovės atmintį, sukuriant Sinagogų aikštės memorialą Jurbarko.

Tautų dialogo apdovanojimas skiriamas už nuopelnus veikiant tautinių bendruomenių integravimo, ksenofobijos, rasinių, etninių stereotipų mažinimo procesuose.

Lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė įsitikinusi, kad šie apdovanojimai ne tik pagerbia laureatus, bet ir stiprina žmogaus teisių bendruomenę.

„Nediskriminavimo srityje tenka įveikti nemažai iššūkių, nes lygiateisiškumas ir pagarba įvairovei dar nėra savaime suprantami. Tačiau tikiu, kad laureatų darbai ir yra tie žingsniai teisingesnės visuomenės link“, – sakė ji.

Atviros Lietuvos fondo vadovė Sandra Adomavičiūtė pažymėjo, kad mums svarbu gyventi įvairoje Lietuvoje.

„Įvairovės įteisinimas pačia gry-

Multikultūrinio jaunimo centro „Padėk pritapti“ atstovei Ingai Kreivėnaitėi (k.) apdovanojimą įteikė Eskedar Maštavičienė

niausia prasme yra žmonių vienybė, sienų nebuvimas. Tokia yra ir pamatinė Europos vertybė ir mūsų organizacijos konstanta. Kiti mūsų raktažodžiai – demokratija, dialogas, dėmesys žmogaus teisėms, pažeidžiamoms visuomenės grupėms. Brėžiame vektorius, kaip mes, pilietinės visuomenės atstovai, galime ir turime bendradarbiauti tarpusavyje, su valstybiniu ir verslo sektoriais bei kitų šalių pilietinėmis visuomenėmis“, – teigė ji.

Kas pelnė apdovanojimus?

Pirmą kartą Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai buvo įteikti 2014 m. vasario 20 d. Vilniaus mažajame teatre. Tada apdovanojimų kategorijų buvo dešimt ir jos skyrėsi nuo dabartinių pavadinimais: metų dialogo, metų fotografijos, metų verslo įmonės, metų pilietiškumo, metų muzikos grupės, metų žurnalisto, metų žmogaus teisių advokato, metų išvalgy, metų pergalės ir apdovanojimo už visą gyvenimą puoselėtą toleranciją.

Apdovanojimas už visą gyvenimą puoselėtą toleranciją tada buvo įteiktas valstybės ir visuomenės veikėjai, LR ambasadorei, vertėjai, žurnalistei Halinai Kobeckaitėi.

2015 m. Tautų dialogo apdovano-

jimą pelnė grupė „Biplan“ už nuopelnus, veikiant tautinių bendruomenių integravimo, ksenofobijos, rasinių, etninių stereotipų mažinimo procesuose; 2016 m. – pilietinė iniciatyva „Priimsiu pabėgėlį“ už savanoriškas pastangas kurti saugią erdvę naujai atvykusiems ir prieglobsčio prašantiems kitų tautų, kultūrų ir religijų žmonėms; 2017 m. – Vilniaus ukrainiečių bendrijos pirmininkė, Tautinių bendrijų tarybos narė Natalija Šertvytienė už aktyvų tautų dialogo puoselėjimą Lietuvoje, ukrainiečių tautinio tapatumo išsaugojimą bei puoselėjimą, tolerancijos ugdymą; 2018 m. – Lenkų diskusijų klubas už dviejų tautų – lietuvių ir lenkų – santykių gerinimo, tautinių bendruomenių integravimo idėjų propagavimą; 2019 m. – spektaklio „Nežinoma žemė. Šalčia“ kūrybinė grupė už Nacionalinio dramos teatro scenoje sukurtą lenkų, lietuvių, baltarusių bei rusų sugyvenimo paveikslą, atskleidžiant etninę Lietuvos įvairovę.

Nacionalinius lygybės ir įvairovės apdovanojimus organizuoja Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba kartu su Nacionaliniu lygybės ir įvairovės forumu. Laureatai išrenkami sudėjus visuomenės bei ekspertų komisijos balsus.

TBN inf.

2020-jieji – VILNIAUS GAONO IR LIETUVOS ŽYDŲ ISTORIJS METAI

Kauno žydų bendruomenės vadovas G. Žakas: žydų paveldo pėdsakai mieste yra reikšmingi

Seimo sprendimu 2020-ieji paskelbti Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais. Žydų bendruomenės veikia didžiuosiuose šalies miestuose. Kauno žydų bendruomenei vadovauja Gercas Žakas. Jis pasakoja apie savo šeimos, Kauno žydų likimus, žydų indėlį į miesto istoriją, šiandieninę bendruomenės veiklą.

Galimas SITDYKOVAS

- Prašau trumpai papasakoti apie save

- Gimiau Kaune 1952 m., esu tikras kaunietis, mokiausi buvusioje 11-ojoje vidurinėje mokykloje Nemuno gatvėje. Baigiau studijas vėlgi buvusiame Kauno kūno kultūros institute, dabar Kauno sporto universitetas.

- O specialybė?

Futbolas. Aš nuo dešimties metų pradėjau žaisti futbolą vaikų sporto mokykloje, buvau Lietuvos jaunimo futbolo rinktinės narys, profesionalas. Vėliau teisėjavau, esu Lietuvos futbolo teisėjų asociacijos viceprezidentas. Sportui atidaviau dvidešimt metų, tiek pat metų teisėjo darbui. Dabar esu futbolo teisėjų seminarų organizatorius. Penkerius metus turėjau FIFA teisėjo licenciją.

- Pakalbėkime apie visuomeninius darbus. Kiek metų esate Kauno žydų bendruomenės pirmininkas?

- Prasidėjus Sąjūdžiui, ėmė burtis ir Kauno žydai. Pirmininku esu nuo 2000-ųjų. Bendruomenės veikla – kultūrinė, Lietuvos žydų istorijos supratimas, gimtosios jidiš kalbos puoselėjimas, religijos išsaugojimas, sporto renginių organizavimas. Lietu-

voje aktyviai veikia žydų sporto klubas „Makabi“.

- Kiek narių bendruomenėje?

Kauno žydų bendruomenės sąrašas dabar yra 300 žmonių. Aktyviai dalyvaujančių bendruomenės veikloje apie 100. Prieš Antrąją pasaulinę karą Kaune gyveno 37 tūkstančiai žydų, o Lietuvoje buvo apie 200 tūkstančių. Skaičiai nepalyginami. Tai

yra holokausto – žydų tautos genocido – pasekmė.

- Kokiose Kauno vietose buvo nužudyta ypač daug žydų?

- Daugiausia buvo nužudyta IX, taip pat IV, VII fortuose. Nemažai žydų į Lietuvą buvo atvežta iš Vokietijos, kitų Europos šalių. Aušvico koncentracijos lagerio, okupuotos Lenkijos teritorijoje, buvo masiškai žudomi žydai. Vokietijoje veikė Dachau darbo koncentracijos lageris. Reikalus tas, kad nacių Vokietijos vadeivos nuo savo tautos slėpė masines žydų žudynes. Vokietijoje buvo „kristolinė naktis“, vyko pogromai, buvo daužomos

G. Žakas

vitros, deginamos sinagogos, grobiamas žydų turtas, bet tokių masinių žydų žudynių, kaip kitose Europos šalyse, nebuvo. Nacių viršūnės bijojo neigiamos savo tautos reakcijos. Kaune daug žydų nukentėjo, kai buvo naikinamas Kauno getas 1944 m. liepos 12–29 d. Pernai buvo minimos 75-osios Kauno geto sunaikinimo metinės. Minėjime dalyvavo daug žydų išeivių iš Lietuvos, dabar gyvenančių Izraelyje, kitose šalyse.

- Kaip susiklostė Jūsų šeimos likimas?

- Mano tėvas ir jo jaunesnis brolis buvo išvežti į Dachau koncentracijos

Kaip minėjau, tai buvo darbo konclageris. Ten kaliniai dirbo geležinkelyje, juos saugojo vokiečių kareiviai. Vieną dieną atskrido amerikiečių karinis lėktuvas-bombonešis. Lakūnas tikriausiai pamatė kareivius ir pradėjo bombarduoti. Kaliniai pasinaudojo ta proga ir išsilakstė. Pavyko išsigelbėti ir mano tėvui su broliu. Tėvas po karo grįžo į Lietuvą, ieškojo artimųjų. Jo šeimoje buvo 9 vaikai. Bet paieškos buvo bergždžios. Visą šeimą, likusią Lietuvoje, Šiaulių gete sušaudė baltaraiščiai.

Mama gyveno Šakių rajone. Ją išgelbėjo vienas lietuvis. Tiesiog prieš pat nacių atėjimą jis pasodino mamą į savo arklių vežimą ir pasuko Rytų kryptimi. Mama atsidūrė Rusijos gilumoje, Uljanovsko mieste prie Volgos. Gyvenimas ten karo metais irgi buvo sunkus. Mama dirbo karinėje gamykloje, pelnė net medaļį. Bet saugumas sužinojo, kad mama Amerikoje turi tolimą giminaitį. To užteko ir ji buvo iš karinės gamyklos atleista. Įsidar-

bino geležinkelyje. Po karo mama grįžo į Kauną, išteko. Mano jaunesnis brolis 1972 m. emigravo į Izraelį, gyvena Tel-Avivo priemiestyje. Aš kelis kartus buvau pas jį svečiuose.

- Kaip broliui pasisekė išvykti iš Sovietų Sąjungos?

- Tuo metu Sovietų Sąjungos ir JAV santykiai laikinai atšilo. Brežnevas padarė nuolaidų amerikiečiams. Brolis pasinaudojo ta proga, oficialiai gavo leidimą išvažiuoti į Izraelį.

- Jūs kalbate jidiš kalba. Kaip ją išmokote?

- Kalbos išmokau šeimoje. Tėvai su vaikais kalbėjo tik jidiš. Baigiau mokyklą rusų mokomąja kalba. Mamos planuose buvo mano studijos Maskvoje arba Leningrade (dabar – Sankt-Peterburgas). Tačiau gyvenimas pakoregavo šiuos planus. Stipriai susirėšau su sportu, su Lietuva.

- Liepos mėnesį vyko daug renginių, skirtų Kauno žydų istorijai. Papasakokite apie juos.

- Taip. Vyko vadina mieji muzikiniai vasaros maršrutai. Programą parengė koncertinė įstaiga „Kauno santaka“. Projektas „Muzikinis Kauno gidas istorinėmis žydų trajektorijomis“ skirtas Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metams. Prisimintos ir aplankytos Kauno miesto vietos, kuriose telkėsi žydų bendruomenės. Žydų kultūrinis pėdsakas nuo XIX a. pabaigos iki XX a. vidurio palietė Kauno architektūros, literatū-

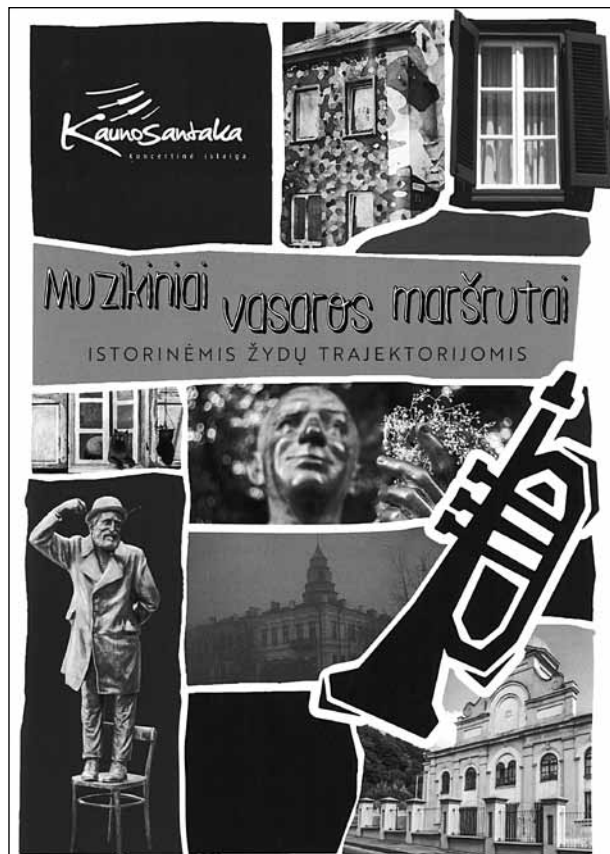

Paminklas D. Dolskiui Kaune

ros, švietimo, muzikinio gyvenimo sritis, paliko mums reikšmingus kultūrinio paveldo ženklus. Kiekvieno maršruto taške vyko koncertai. Žinomo Lietuvos žydo tenoro Danielio Dolskio auksinės dainas atliko solistas Edgaras Davidovičius. Dalyvavo tokie kolektyvai kaip Valstybinis, Kauno pučiamųjų orkestrai. Maršruto gidė – daktarė Marija Oniščik.

- Kokios miesto vietos, pirmiausia susijusios su žydų istorija ir kultūra?

- Neseniai išleistoje knygoje „Muzikiniai vasaros maršrutai istorinėmis žydų trajektorijomis“ aprašyti 29 objektai, turintys ryšių su Kauno žydų istorija ir kultūra. Paminėsiu tik keletą ypač žinomų: paminklas žudynių „Lietūkio“ garaže aukoms, sinagoga „Nachlas Israel“, „Metropolio“ restoranas ir Danielio Dolskio skulptūra, Kauno konservatorijos rūmai, Kauno gubernijos valdybos rūmai, choralinė sinagoga Elizos Ožėškienės gatvėje, Kauno žydų gimnazija Maironio gatvėje, paminklas Abraomui Mapui, Valstybės teatras – dabar Kauno valstybinis muzikinis teatras. Tarpukariu šio teatro orkestre įvairiais instrumentais grojo daug žydų muzikų.

Knygoje „Muzikiniai vasaros maršrutai istorinėmis žydų trajektorijomis“ aprašyti 29 objektai, turintys ryšių su Kauno žydų istorija ir kultūra.

I. Veisaitei įteiktas aukščiausias Vokietijos apdovanojimas

Birželio 23 d. Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje profesorei Irenai Veisaitei (nuotr.) įteiktas aukščiausias Vokietijos Federacinės Respublikos apdovanojimas – ordino „Už nuopelnus“ Didysis kryžius.

Dirbo kultūros baruose

Germanistė, literatūrologė ir teatrologė I. Veisaitė yra žymi Lietuvos visuomenės veikėja, intelektualė. Profesorė yra daugybės straipsnių Lietuvos ir užsienio spaudoje autorė, nuolat skatinusi vokiečių kultūros ir literatūros sklaidą sovietinėje Lietuvoje, aktyviai dalyvavusi politinėse diskusijose ir palaikiusi Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio idėjas. Atkūrus nepriklausomybę I. Veisaitė drauge su kitais bendražygiais ėmėsi steigti G. Soroso filialą mūsų šalyje – Atviros Lietuvos fondą. Ji aktyviai skatino Thomo Manno kultūros centro Niudoje kūrimą ir veiklą, rėmė idėją, kad Vilniuje būtų įkurta vokiečių kultūros įstaiga – Goethe's institutas. Pažymėtini jos nuopelnai skatinant Lietuvos ir Vokietijos kultūrinius mainus. Ji buvo UNESCO Lietuvos nacionalinio komiteto, Lietuvos meno tarybos, komiteto „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ ir daugelio kitų institucijų narė. Per Antrąjį pasaulinį karą netekusi daugelio artimųjų, I. Veisaitė visą gyvenimą ragina visuomenę atvirai kalbėti apie Holokaustą.

Gyvenimo kelias: nuo mažametės geto kalinės iki universiteto profesorės

I. Veisaitė gimė 1928 m. Kaune. Nacių okupacijos metais ji kaip žydų vaikas pateko į Kauno getą, kur neteko motinos. Jos tėvų draugų lietuvių pastangomis buvo iš geto išgelbėta ir atsidūrė Vilniuje. Ją priglaudusi moteris, kurią I. Veisaitė vadino antrąja savo motina, 1946 m. buvo suimta ir ištremta į Sibirą.

Vėliau, bėgdama nuo sovietų saugumo persekiojimo, I. Veisaitė išvyko į Maskvą. Čia baigė germanistikos studijas. Nuo 1953 m. iki 1997 m. ji dėstė Vakarų Europos ir vokiečių literatūrą Vilniaus pedagoginiame institute (dabar – Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija). 1963 m. Leningrade (dabar – Sankt-Peterburgas) apgynė disertaciją apie

vėlyvąją Heinricho Heinės lyriką. 1999 m. I. Veisaitei suteiktas tuometinio Vilniaus pedagoginio universiteto garbės profesorės vardas.

Už gyvenimo nuopelnus I. Veisaitė yra apdovanota Lietuvos ir užsienio šalių pasižymėjimo ženklais. Ji apdovanota IV laipsnio Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinu, ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro didžiuoju kryžiumi. Ji yra pelniusi Lietuvos Respublikos Vyriausybės kultūros ir meno premiją. I. Veisaitei įteikti Barboros Radvilaitės, Švietimo ir mokslo ministerijos medaliai. Sugiharos fondas „Diplomatai už gyvybę“ ją yra paskelbęs Metų tolerancijos žmogumi. Goethe's institutas I. Veisaitę apdovanojo medaliu. Lenkijos „Paribio“ fondas suteikė „Paribio žmogaus“ titulą.

TBN inf.

Širvintose įamžintas garbingos žydų tautos dukters atminimas

Atminimo ženklai

Gegužės 19 d. Širvintose, Nepriklausomybės aikštėje atidengtas bareljefas Nepriklausomybės kovų

dalyvei Libai Mednikienei (1875–1941). Iškilmingoje bareljefo atidengimo ceremonijoje dalyvavo Tautinių mažumų departamento direktorė dr.

Vida Montvydaitė, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky, Tautinių bendrijų tarybos atstovai ir kt.

Skulptorius Romualdas Kvintas sumanė žymiajai širvintiškei pastatyti paminklą – macevos formos akmeninę plokštę su bronziniu bareljefu, tačiau užbaigti jo nespėjo. Žydų bendruomenės „Vilnius – Lietuvos Jeruzalė“ užsakymu bareljefą išliejo ir prie jau stovinčios akmens plokštės pritvirtino skulptorius Mindaugas Šnipas.

2015 m. L. Mednikienės atminimas Širvintose įamžintas paminkline lenta Nepriklausomybės aikštėje, priešais namą, kuriame ji gyveno. Dabar apie ją primins ir bareljefas.

Dirbo žvalge, slėpė pinigus

L. Mednikienė (Mednik), Leizerio duktė, gimė apie 1875 m. Ukmergės apskrities Gelvonų valsčiaus Jaskaudžių kaime. Kovų su lenkais metu Liba gyveno Širvintose, Nepriklausomybės aikštėje esančiame name Nr. 27. Turėjo parduotuvėlę.

Draši moteris rinko karines žinias Lietuvos kariuomenei ir partizanams, siuntė lietuviams lenkų štabų dokumentus ir pinigus. Žvalgybinę medžiagą dažnai rinko per savo tautiečius žydus, gyvenusius lenkų okupuotoje Lietuvos dalyje. Apie viską pranešdavo lietuvių partizanų vadams. Mūsų metu saugodavo pas save partizanų paliekamas stambias pinigų sumas.

Jos žinioje buvo ir neutraliojoje

zonoje veikiančių partizanų šovinių ir granatų atsargos. Dažnai pati mūsų metu išdavinėjo partizanams šovinius ir bombas. Savo krautuvėje slėpė vieno kariuomenės pulko kasą ir ginklus, padėjo žvalgybai.

Buvo visų gerbiama

Už partizaninę veiklą 1928 m. Lietuvos krašto apsaugos ministerija L. Mednikienę apdovanojo Vyties Kryžiaus ordinu, kurį jai įteikė generolas Povilas Plechavičius. Ji yra vienintelė moteris žydė, pelnusi šį apdovanojimą. Po metų buvo apdovanota Nepriklausomybės medaliu.

L. Mednikienė buvo labai gerbiama miestelyje. Apie tai liudija įdomus faktas – prezidento Antano Smetonos apsilankymas Širvintose. Nepriklausomybės aikštėje buvo pastatyti gražūs vartai, abiejose gatvės pusėse stovėjo mokiniai. Mergaitės prezidentui po kojomis metė gėles. Pro šiuos vartus aukštas svečias įžengė už parankės su L. Mednikiene ir taip nužingsniavo per Širvintas tolyn.

Neišvengė tragiško likimo

Tačiau nuopelnai Lietuvai neišgelbėjo L. Mednikienės nuo tragiškos lemties. Širvintų istorijos žinovų nuomonės dėl jos žūties išsiskiria. Buvusio mokytojo Stanislovo Dačkos nuomone, L. Mednikienė buvo sušau-

Liba Mednikienė

dyta Pivonijos šile netoli Ukmergės kartu su kitais miestelio žydų tautybės gyventojais ankstyvą 1941-ųjų metų rudenį. Jis girdėjęs pasakojimą, kad prieš egzekuciją nusipelnusiai širvintiškei buvo pasiūlyta gyvybė. Tačiau ji atsisakiusi pasigailėjimo, pasilikusi su šeima ir kaimynais. Nors kas tai galėjo papasakoti. Juk vieninteliai liudininkai buvo budeliai.

Kita Širvintų praeities tyrinėtoja bibliotekininkė Emilija Dalinkevičiūtė, prisimenanti buvusią kaimynę, teigia, kad L. Mednikienė buvo nužudyta 1942 m. antroje pusėje, jau likviduojant paskutinius Širvintų žydus. Pivonijos miške yra pastatytas paminklas žuvusiems atminti.

Pasak Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkės Fainos Kukliansky, L. Mednikienės gyvenimas atspindi visą žydų tautos tragediją – kovojusi už Lietuvos laisvę iki karo, ji Antrojo pasaulinio karo metais buvo nužudyta toje pačioje Lietuvoje.

TMD, TBN inf.

Paminklas L. Mednikienei Širvintose

Išleistas pašto ženklas, skirtas Vilniaus Gaonui

Birželio 5 d. Lietuvos paštas į apyvartą išleido pašto ženklą „Vilniaus Gaono 300-osios gimimo metinės“. Pašto ženklo nominalas – 0,81 euro. Tai reiškia, kad šiuo ženklu pažymėtus laiškus galima siųsti į užsienio šalis. Ženklo tiražas – 20 tūkst.

Aštuonioliktame amžiuje gyvenęs Elijas ben Saliamonas Zalmanas, žinomas Vilniaus Gaono vardu, laikomas vienu žymiausių Talmudo – judaizmo religinių raštų rinkinio – aiškintojų.

Seimo nutarimu 2020-ieji metai paskelbti Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais.

Vilniaus Gaonui skirtą pašto ženklą sukūrė kūrybinė grupė JUDVI&AŠ (Viktorija Sideraitė Alon, Jūratė Juozėnienė ir Albinas Šimanauskas). Pašto ženklo viršuje – hebrajiška raidė **ש** (ŠIN), kuri savo grafine forma panaši į menamą simbolinę karūną Vilniaus Gaonui. Pagal Gematriją (raidžių ir skaičių atitikimo sistemą Judaizme) ši raidė reiškia skaičių 300 – šiemet Lietuva mini šį Vilniaus Gaono gimimo jubiliejų. Žemiau vaizduojami stilizuoti žydų šventosios knygos – Toros ritiniai, kartu tai yra ir atversta knyga, o taip pat aluzija į Dekalogą (dvi akmens plokštės su dešimčia Dievo įsakymų, kurias Dievas perdavė Mozei ant Sinajaus kalno) bei dviejų langų suporinimo tradicija sinagogų fasaduose. Ženklo spalvinėje ir grafinėje išraiškoje pasirinkta senuosius žydų dekoru raštus primenanti stilistika.

Trečias žydų tema

Išleistas pašto ženklas Vilniaus Gaono 300-ųjų metinių proga yra trečias Lietuvos žydų tema per atkurtos nepriklausomybės laikotarpį.

2009 m. gegužės 23 d. Lietuvos paštas į apyvartą išleido pašto ženklą „Vilniaus Didžioji sinagoga“. Jį sukū-

Pirmos dienos vokas

rė dailininkas Henrikas Ratkevičius. Ženklas išleistas 300 tūkst. tiražu. Vilniaus Didžioji sinagoga – seniausia Renesanso epochoje statyta ir vėliau rekonstruota sinagoga, Lietuvos žydų dvasinis ir kultūrinis centras. Tai buvo didžiausia Vilniaus sinagoga – 25 m. ilgio, 22,3 m. pločio, 12,1 m. aukščio ir dar 2 m. įleista į žemę. Antrojo pasaulinio karo metais Didžioji sinagoga buvo stipriai apgriauta, o sovietų valdžia 1955–1957 m. ją visiškai sunaikino.

2017 m. rugsėjo 23 d. išleistas pašto ženklas, skirtas Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenei. Pašto ženklą, kuriame vaizduojama menora (septynšakė žvakidė, judaizmo simbolis) su inkorporuotu Gediminaičių stulpų motyvu, sukūrė litvakė Viktorija Sideraitė Alon. Ženklas išleistas 40 tūkst. egzempliorių tiražu.

Per beveik 700 gyvenimo Lietuvoje metų žydai sukūrė turtingą ir įvairialypę kultūrą. Jie labai greitai įsitraukė į valstybės politinį, ekonominį, kultūrinį ir socialinį gyvenimą. Šalyje gyveno ir kūrė daug žymių judaizmo mokslininkų bei rabinų. Čia veikė pasaulinio garso dvasinės akademijos – ješivos. Į jas studijuoti

atvykdavo jaunuolių iš daugelio šalių. Miestuose ir miesteliuose veikė žydų mokyklos, įvairios draugijos. Skirtiniais laikotarpiais vien Vilniuje buvo per 250 sinagogų. Vilnius, ilgainiui gavęs Šiaurės Jeruzalės vardą, iki Antrojo pasaulinio karo garsėjo kaip vienas reikšmingiausių Europoje jidiš kultūros centrų.

Pašto ženkluose – tautinės mažumos

Pastaraisiais metais Lietuvos paštas išleido ne vieną pašto ženklą, kuriuose įamžinti žymūs mūsų šalies tautinių bendruomenių atstovai, tautinių mažumų istorinio paveldo objektai. 2014 m. buvo išleisti du pašto ženklai, skirti Lietuvos karaimams. Viename pavaizduotas Seraja Šapšalas (1873–1961) – pasaulinio garso mokslininkas–orientalistas, dvasinis ir pasaulietinis karaimų tautos vadovas, karaimų muziejaus Trakuose įkūrėjas. Kitame pašto ženkle pavaizduoti karaimų maldos namai – Vilniaus kenesa. Ji yra sostinės Žvėryno rajone, Liubarto gatvėje. Šių pašto ženklų autorė – dailininkė grafikė Irma Balakauskaitė. Pernai į apyvartą išleistas

pašto ženklas, kuriame įamžintas lenkų kompozitorius, vienas ryškiausių lenkų muzikos romantizmo kūrėjas Stanislovas Moniuška, 1840–1858 m. gyvenęs ir kūręs Vilniuje. Ženkla sukūrė dailininkas Robertas Jucaitis.

Valstybės valdoma akcinė ben-

drovė Lietuvos paštas per metus išleidžia 25–27 pašto ženklus. Juose atspindimos įvairios istorinės sukaitys, asmenybės, išskirtiniai kultūros, technikos bei kulinarijos paveldo, gamtos objektai ir kt. Temas pašto ženklams atranka Pašto ženklų lei-

dybos komisija, kurią sudaro Susisiekimo ministerijos ir Lietuvos pašto atstovai, dailininkai, istorikai ir kitų sričių specialistai. Temas teikia minėtos komisijos nariai bei gyventojai. Ženkliui sukurti skelbiami konkursai.

TBN inf.

Klaipėdos tautinių kultūrų centre – pasaulį apkeliavusi paroda

Birželio 22 d. Klaipėdos tautinių kultūrų centre atidaryta paroda „Lietuva. Lita. Lite. Vienas amžius iš septynių“. Renginį, skirtą Vilniaus Gaono 300-osioms gimimo metinėms ir Lietuvos žydų istorijos metams, inicijavo Klaipėdos žydų bendruomenė.

Parodos atidaryme kalbas sakė Klaipėdos miesto meras Vytautas Grubliauskas, Tautinių mažumų departamento prie LRV direktorė dr. Vida Montvydaitė, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky. Ekspoziciją pristatė bendraautorė dizainerė Viktorija Sideraitė Alon.

Pirmajame parodos stende atspindimos žydų istorijos Lietuvoje šaknys, jų atsiradimas mūsų krašte, kertiniai momentai – Vilniaus Gaonas, jidiš kalba, žydų santykiai su kitų tautybių gyventojais. Antrajame stende vaizduojamas tarpukaris, Nepriklausomybės metai, žydų ir lietuvių santykių klestėjimas, bendras indėlis į valstybės kūrimą, štetlai, etninis Lietuvos žemėlapis. Trečiame stende – evakuacija, deportacijos, sovietinė

okupacija, karas. Holokaustas. Pasutiniame stende – dabartis, žydų bendruomenės veikla šiandien.

Anot parodos autoriaus ir kuratoriaus Prano Morkaus, ši paroda – naujas žvilgsnis į žydų istoriją Lietuvoje, jų indėlį ir likimą. Tai nėra nuoseklus, dokumentinis pasakojimas, apimantis 700 metų žydų istoriją Lietuvoje. Laikmetis labai ilgas ir jo negalima atspindėti vienoje nedidelėje parodoje, tačiau joje nepamiršta ir Holokausto tema.

„Šiandien savaime aišku, kad iš visų paminėtų amžių svarbiausias bus dvidešimtas – pradžioje viltingas, tačiau galiausiai įsispaudęs kaip kruvinas abiejų tautų sambūvio saulėlydis. Vos treji to amžiaus metai neatpažįstamai pakeitė Lietuvos veidą“, – kalbėjo parodos organizatoriai.

Šią parodą Užsienio reikalų ministerija po pasaulį vežioja jau trejus metus. Ji buvo demonstruota JAV (Čikagoje, Vašingtone, Niujorke), Pietų Afrikos Respublikoje (Johanesburge ir Keiptaune), Jungtinėje Karalystėje (Londone), Italijoje (Romoje), Airijoje (Dubline) Šiomet ji dar bus pristatyta Belgijoje (Briuselyje), o metų pabaigoje – Australijoje (Sidnėjūje).

Šiomet, pradedant Klaipėda, ji keliauja per Lietuvos miestus. Anksčiau demonstruota Seime.

Parodą parengė Užsienio reikalų ministerija ir Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė. Parodos lietuvių kalba parengimą finansavo Tautinių mažumų departamentas. Įgyvendindamas ir remdamas Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metams skirtas veiklas, departamentas prisidėjo prie parodos atidarymo Klaipėdoje renginio.

TBN inf.

Naujausių judaikos leidinių paroda

Lietuvos mokslų akademijos (LMA) Vrublevskių bibliotekoje liepos 1 – rugsėjo 9 d. veikia paroda „Naujausi judaikos leidiniai LMA Vrublevskių bibliotekos fonduose“, skirta Vilniaus Gaono 300-osioms gimimo metinėms ir Lietuvos žydų istorijos metams paminėti.

Parodoje pristatoma daugiau kaip 150 šios bibliotekos fonduose sau-

gomų leidinių, išleistų Lietuvoje ir užsienio šalyse daugiausiai 2000–2020 metais. Dalis šių knygų Lietuvoje saugomos tik Vrublevskių bibliotekos fonduose. Kitose šalies bibliotekose jų nėra.

Knygos parodoje suskirstytos pagal potemes. Gausu leidinių apie Lietuvos žydų istoriją, kultūrą, judaizmą, kabalą, sinagogas, holokaustą, getus Lietuvoje, Vilniaus Gaoną. Atskirai

išskirtos *Yizkor* (atminties) knygos, prisiminimai ir dienoraščiai, knygos apie žydų gyvenimą Lietuvos miesteliuose (štetluose), LDK žydų istorija, žydiškajam Vilniui skirti leidiniai.

Vrublevskių bibliotekos judaikos fondai yra gana turtingi. Ypatingos vertybės – čia saugomi 197 vienetai Žydų mokslinių tyrimų instituto (YIVO) kolekcijos dokumentų.

LMA VB, TBN inf.

„Pirosmanis“ iš Trakų

Sakartvelo kultūros asociacija „Kachetija“, prieš penkerius metus įsikūrusi Trakuose, šiandien žinoma ir Lietuvoje, ir Sakartvele. „Aikštelė“, iš kurios sklinda ne tik kartveliškų patiekalų aromatas, bet ir kartvelų kultūra, tradicijos, papročiai, yra restoranas „Pirosmanis“, kurį 2012 m. atidarė Levanas Sepašvilis iš tolimojo kalnų krašto kartu su savo žmona lietuvaitė Vilma.

Jonas RUMŠA

Ne tik pavalgyti

Restorane dirba, aptarnauja lankytojus visi šeimos nariai. Pats šeimininkas puikiai gamina kartveliškų patiekalus. Gal šie sugebėjimai paveldėti iš mamos, kuri buvo medikė, kartu puiki kulinarė ir konditerė. Anksčiau virtuvėje dirbo ir dvi moterys, viena buvo iš Sakartvelo. Tėvams talkininkauja dukterys Tiniko ir Leila. Tačiau svarbiausia joms – mokslas. Jos suka meno keliu. Tiniko studijuoja Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, o jaunesnioji Leila – vienuoliktokė, baigusi Vilniaus Juozo Tallat-Kelpšos konservatoriją.

Vilma ir Levanas rengia kartveliškų patiekalų degustacijas, mielai dalinasi su lankytojais jų gaminimo tradicijomis, receptais.

Restoraną daugelis įsivaizduoja kaip vietą, kurioje galima skaniai ir sočiai pavalgyti. Turėdami tokių lūkesčių, „Pirosmanyje“ paprastai nenusivilia. Tačiau restoraną kaip kultūros įstaigą?

Visa „Pirosmanio“ aplinka primena kvartališką atmosferą. Negarsi nacionalinė muzika, ant sienų – paveikslai, primenantys tolimą geografiškai, bet artimą Lietuvai laisvą dvasią šalį.

„Savo restorane puoselėjame kartvelų kultūrą, pristatome tautinius drabužius, muzikos instrumentus,

L. Sepašvilis ir jo žmona Vilma Telavyje, jam suteikus šio miesto garbės piliečio vardą

papuošalus, aišku, ir maisto patiekalus“, - sako Levano sutuoktinė Vilma.

Futbolininku netapo

L. Sepašvilio gimtinė – Kachetija, garsėjanti vienuolynais, vyndarystės tradicijomis, yra istorinis Sakartvelo regionas šalies rytuose. Kai kuriuose šaltiniuose rašoma, kad vynas prieš aštuonis tūkstančius metų gimė būtent Kachetijoje. Pasak Levano, šiandien regione auginama daugybė vynuogių veislių, o iš jų gaminamas vynas yra vienas geriausių pasaulyje.

Vynas išvirtino ir Levano šeimoje. Jo tėtis buvo žinomas vyno technologas. Tėčio pėdomis nuėjo ir Levano broliai.

Nedidelis Telavio miestas (20 tūkst. gyventojų), kuriame gimė ir augo Levanas, turi universitetą, dramų teatrą, parodų rūmus.

Kaip ir daugelis jo bendraamžių, Levanas vaikystėje svajojo tapti futbolininku. Tačiau po sunkios kojos traumos su odiniu kamuoliu teko atsisveikinti.

„Pradėjau lankyti įvairius teatro būrelius, turėjau stiprius mokytojus aktorius, kurių dėka pamilau teatrą. Baigęs vidurinę mokyklą, įstojau į Telavio pedagoginį universitetą. Tačiau vėliau perėjau į Teatro institutą Tbilisyje, pasirinkau režisūros studijas. Dar mokydamasis ketvirtame kurse, sukūriau mėgėjų teatrą, kuris išaugo į liaudies teatrą“, - pasakoja L. Sepašvilis.

Tačiau atėjo sunkūs laikai. „Sakartvele užsidarinėjo teatrai. Būdavo, kad teatre net nebuvo elektros“, - prisimena L. Sepašvilis.

Iš kalnų krašto – į lygumų šalį

Nenuspėjami žmogaus gyvenimo keliai. Sakartvele labai stiprūs giminystės ryšiai, pareigos padėti artimam jausmas. Brolio paprašytas Levanas apie 1990 m. atvyko į Kauną pagloboti jo sūnų, studijavusių Kauno medicinos institute (dabar – Lietuvos sveikatos mokslų universitetas).

Pažintis su lietuvaitė Vilma pakaitė anksčiau puoselėtus gyvenimo

planus. Sukūrę šeimą, jaunavedžiai apsigyveno Krakėse, Kėdainių rajone, sodyboje pas Vilmos senelius. Dvidešimt metų ten prabėgo, pastatė namą. Ten gimė dukterys. Dabar ten gyvena Vilmos mama.

Lietuvoje tuo laiku, kaip ir Sakartvele, buvo irgi ne pyragai. Griuvo senoji sistema, nedarbas. Tačiau Levanas ir Vilma nepuolė į depresiją, nekeikė valdžios, nelaukė pašalpų, labdaros karavanų, o, atsiraitę rankoves, ėmėsi verslo, patys apsirūpino darbu ir net sukūrė darbo vietų kitiems. Atidarė tris nedideles kaimo parduotuves. Pačiame Krakių miestelyje 1995 m. duris atvėrė kavinė „Pirosmanis“, apie kurią garsas greitai pasklido po plačią apylinkę.

Levanas neapsiribojo tik verslo reikalais, domėjosi rajono gyvenimu. Pavyzdžiui, jis „supažindino“ Kėdainių rajono savivaldybę su savo gimtojo Telavio municipalitetu. Prieš keletą metų Kėdainių delegacija viešėjo Kachetijoje, dalinosi darbo patirtimi, domėjosi vietos reikalais. Reikia tikėtis, kad tie ryšiai nenutrūks.

Verslas sekėsi. Tačiau sodybų tuštėjimo metas neaplenkė ir Krakių.

Pastebimai pradėjo mažėti pirkėjų parduotuvėlėse ir lankytojų kavinėje. Teko jos atsisakyti ir dairytis vietų kitur, arčiau sostinės, kur didesnis judėjimas, daugiau žmonių. „Trakai visada mane labai traukė“, – prisipažįsta Vilma. Kaip minėta, 2012 m. čia atsirado restoranas „Pirosmanis“.

Rašo ir režisuoja

L. Sepašvilis neatsisakė savo jaunystėje puoselėtų planų – režisūros. Lietuvoje jis yra pastatęs du spektaklius: „Pirosmanis“ pagal Vadimo Koroštylio pjesę bei „Svajonių ir troškimų medis“. Tai skausminga istorija apie tremtį. Antrą pjesę Levonas parašė ir režisavo pagal vienos lietuviškos tremtinės pasakojimą.

Ši tema yra artima ir kartvelų istorinei atminčiai. Daug kartvelų kūrybinės inteligentijos atstovų buvo sušaudyti, sunaikinta konclageriuose, ištremta stalinistinių represijų metais.

Dabar L. Sepašvilis stato trečią spektaklį pagal savo sukurtą pjesę „Kalakutai ir beprotnamis“.

Nikas Pirosmanis

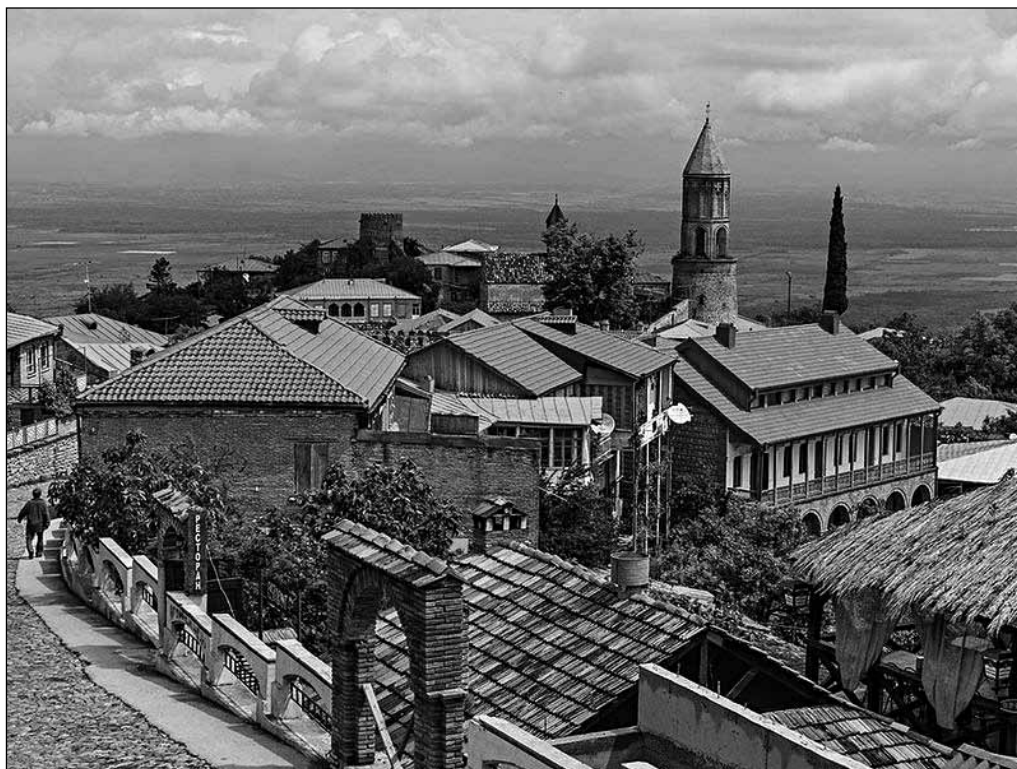
Režisierius bendradarbiauja su Sakartvelo teatra, kurie lankėsi ir rodė spektaklius Lietuvoje.

Už spektaklius, dalyvavimą įvairiose šventėse L. Sepašvilis turi pluoštą padėkų iš Lietuvos ir Sakartvelo. O 2018 m. jam buvo suteiktas gimtojo Telavio miesto garbės piliečio vardas.

„Žmogus po savęs turi palikti kultūrinį palikimą. Kultūra, šalia prigimties ir religijos, yra vienas faktorių, lemiančių žmogaus gyvenimo kelią ir siekius. Visa tai, ką vadiname kultūra, yra žmogaus dvasinis maistas, kuriuo pildomas jo dvasinis pasaulis“, – teigia L. Sepašvilis.

Trakuose, kur nuo seno sugyveno įvairios kultūros, šiandien yra ir didžiojo kartvelo Niko Pirosmanio dvasinio pasaulio dalelytė.

**Nikas Pirosmanis (1862–1918) – kartvelų savamokslis dailininkas, primitivistas. Tai viena iš garsiausių Sakartvelo asmenybių, žymus pasauliniu mastu, kartu su Šota Rustaveliu ir karaliene Tammara virtusi šalies legenda.*

Telavio miestas

LRT – tautinėms bendruomenėms

LRT antrus metus atsiškai ne tik Seimui, bet ir šalies visuomenei. Priminime, kad Lietuvos visuomeninis transliuotojas iš viso valdo 7 žiniasklaidos kanalus: 3 radijo programas (LRT RADIJAS, LRT KLASIKA, LRT OPUS), 2 televizijos programas (LRT TELEVIZIJA, LRT PLIUS), pasaulio lietuviams skirtą LRT LITUANICĄ ir portalą LRT.lt.

Kaip visuomeninis transliuotojas, be daugelio kitų temų, nušviečia šalies tautinių mažumų gyvenimą ir veiklą? Kokios laidos per televiziją ir radiją skirtos tautinėms bendruomenėms, kokiomis kalbomis jos transliuojamos?

Kaip pažymima ataskaitoje, LRT kuria ir visuose kanaluose skelbia turinį, skirtą pagrindinėms Lietuvos tautinių mažumų bendruomenėms ir apie jas.

Tai kultūrinės publicistikos laidų ciklai „Kultūrų kryžkelė“ ir „Santara“, kurios padeda geriau pažinti tautinių bendruomenių kultūrą ir jų raidą platesniame Lietuvos istorijos kontekste.

Bendradarbiaudama su Latvijos ir Estijos visuomeniniais transliuotojais, LRT jau antrus metus per LRT PLIUS transliavo Baltijos šalių tautinėms bendrijoms skirtą tarptautinį vaikų pramoginį projektą – muzikos talentų šou „Bravo“.

Kasdien per televiziją, radiją ir internetu, rašoma ataskaitoje, pasiekiamos aktualios ir patikimos naujienos iš Lietuvos ir pasaulio rusų kalba. LRT.lt portale skelbiamos naujienos rusų kalba, parengtos LRT žurnalistų, užsienio naujienų agentūrų bei žiniasklaidos partnerių: „Deutsche Welle“, „Radio Svoboda“ ir kitų.

Bendradarbiaudama su kitų Europos valstybių transliuotojais, LRT per LRT PLIUS retransliuoja laidą „Deutsche Welle“ naujienos rusų kalba“ ir specialią informacinę televizijos laidą iš Prahos „Dabar pasaulyje“, taip užtikrindama patikimų tarptautinių naujienų prieinamumą rusakalbei auditorijai.

Ataskaitoje pabrėžiama, kad nepaisant visų šių aprašytų veiklų, LRT mato laidų tautinėms bendruomenėms turinio trūkumą, todėl planuoja atnaujinimą.

TELEVIZIJA

Kultūros aktualijų laidų ciklas „Kultūrų kryžkelė“ per LRT PLIUS – 5 kalbomis 5 tautinėms bendruomenėms 173 val. Iš viso 150 laidų (maždaug po 30 laidų kiekvienai tautinei bendruomenei).

Laidų pavadinimai: rusų kalba „Rusų gatvė“, lenkų kalba „Vilniaus albumas“, baltarusių kalba „Vilniaus sąsiuvinis“, ukrainiečių kalba „Trembita“, apie Lietuvos žydus lietuvių kalba „Menora“.

100 val. – „Deutsche Welle“ infor-

macinė laida per LRT PLIUS „DW naujienos rusų kalba“.

120 val. – per LRT PLIUS tęsiamas „Laisvosios Europos“ žinių projektas – informacinė laida iš Prahos „Dabar pasaulyje“ („Nastojasčeje vremia“).

RADIJAS

150 val. – LRT RADIJO „Laidų rusų kalba“ apie Lietuvos ir pasaulio aktualijas kasdien.

28,8 tūkst. – vidutiniškai tiek žmonių šios laidos klausosi kasdien.

Laidų ciklas „Santara“ per LRT KLASIKĄ – 5 kalbomis 697 laidos 348,5 val.

365 laidos lenkų kalba, 180 laidų rusų kalba, 24 laidos žydų bendruomenei, 24 laidos ukrainiečių kalba, 52 laidos baltarusių kalba, 52 laidos, skirtos kitoms tautinėms bendruomenėms

NAUJIENŲ PORTALAS

10 naujienų rusų kalba kasdien LRT.lt. Daugiau kaip 51 proc. per metus pakilo naujienų rusų kalba peržiūrų skaičius.

LRT, TBN inf.

VII totorių kūrybinė vasaros mokykla Trakuose

Liepos 3 – 8 d. sodyboje „Vila Ilgai“ (Padumblės km., Trakų r.) dirbo VII totorių kūrybinė vasaros mokykla, kurią organizavo Totorių kultūros centras. Ji skirta šalies totorių vaikams ir jaunimui. Mokykloje jie supažindinami su savo tautos kultūros paveldu, tradicijomis ir papročiais, mokosi nacionalinių žaidimų, dainų.

Į mokyklą atvyko jaunieji totoriai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Visagino miestų, Keturiusdešimt totorių, Nemėžio kaimų (Vilniaus r.).

Šiomet mokyklos planus pakoregavo COVID – 19 pandemija. Į ją atvyko apie 40 asmenų, kai tradiciškai susirenka apie 60. Neatvažiavo ir dalyviai bei pedagogai iš užsienio šalių. Tačiau Totorių kultūros centro vadovė Almira Parmaksizoglu džiaugėsi, kad nežiūrint ekstremalios padėties pavyko suorganizuoti mokyklą, kuri tapo gražia švente jos dalyviams.

Šiomet užsiėmimai buvo skirti tradicinei totorių šventei – *Sabantujui*, kuri savo ištakomis siekia gilią senovę. Tai pavasario darbų pabaigos, der-

lingumo šventė. Ji vyksta gamtoje, kur žaidžiami įvairūs žaidimai, demonstruojama daug išmonės, būna daug juoko, vaišinamasi totoriškais patiekalais. Pasak A. Parmaksizoglu, yra žinoma apie 30 įvairių totorių liaudies žaidimų. O pagrindinis vadinasi „kureš“ – imtynės, kurių nugalėtojiui įteikiamas gyvas prizas – avinas. Beje, pati Centro vadovė irgi mokėsi. Ji dalyvavo dviejų savaičių trukmės kursuose, kurie buvo skirti *Sabantujui*. Kursai buvo vedami iš Tatarstano internetu. Be jos, užsiėmimus mokykloje vedė folkloro specialistas, grojimo pedagogas Liutauras Milišauskas, Zemfira Zavalnikova ir kt.

Mokyklos dalyviams buvo sureng-

ti folkloro užsiėmimai, komandiniai žaidimai, piešimo ant vandens – *ebru* – pamokos, pasakojama apie Lietuvos totorių istoriją ir etikos normas.

Liepos 6-ąją, Valstybės – Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo dieną, mokyklos dalyviai kartu su kitais trakiečiais Lietuvos himną giedojo laive Galvės ežere.

Mokyklos dalyviai turėjo ir kitų užsiėmimų bei pramogų. Jie lankėsi žirgyne Būdos kaime (Trakų r.), liepos 8 d. dalyvavo Trakų Salos pilyje vykusiame tautinių mažumų festivalyje „Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“. Žiūrovus džiugino Totorių kultūros centro „Ilsu“, Klaipėdos „Apipa“, Visagino „Miras“ ir dalyvių iš Kauno jungtinis ansamblis.

Totorių vasaros mokyklą parėmė Tautinių mažumų departamentas prie LRV.

TBN inf.

Jolantos Zakarevičiūtės ir Totorių kultūros centro nuotraukos

Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąrašė – du tautinių mažumų papročiai

Nacionalinį Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą papildė dar dešimt iš kartos į kartą perduodamų ir išsaugotų šalies papročių. Iškilmingoje aplinkoje Vilniaus rotušėje vertybių teikėjams ir saugotojams įteikti sertifikatai.

Vestuvės ir pyragas

Šiuo įrašymu sąvadą papildė drevinė bitininkystė Varėnos krašte, Kuršių marių burvalčių vėtrungių gamyba, Mažosios Lietuvos delmonai, pirčių lankymo paprotys, Rasos šventė Kernavėje, Velykų būgno mušimo paprotys Aukštaitijoje, vietovardžių atminties ir vartojimo paprotys, Žemaičių Kalvarijos kalnų giedojimo paprotys.

Į nacionalinį vertybių sąrašą įrašyti ir du tautinių mažumų papročiai – Lietuvos karaimų vestuvių paprotys ir totorių vestuvių pyrago *čiakčiak* paprotys

Iš kartos į kartą

Nematerialus kultūros paveldas – gyvas, klestintis, perduodamas iš kartos į kartą, teikiantis žmogui taip reikalingą tapatybės jausmą – visada užėmė svarbią vietą visuomenės gyvenime: nuo visuotinai į kraują įaugusių tradicijų iki mažų bendruomenių nuoširdžiai puoselėjamų papročių, kuriais jos dosniai dalijasi su visais, norinčiais pažinti ir patirti mūsų folklorą, liaudies meną ir amatų, ūkines veiklas, pasaulėžiūrą, net savitus bruožus išlaikiusius žmonių charakterius.

Šiandien šiame sąvade jau turime 32 vertybes, priskaičiuojant ir tris esančias UNESCO Reprezentatyviame nematerialaus kultūros paveldo

Jaunoji totorių karta tęsia protėvių kulinarinio paveldo tradicijas

sąrašė – kryždirbystė ir kryžių simboliką Lietuvoje, lietuvių polifonines dainas – sutartines, Dainų ir šokių švenčių tradiciją Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje.

Sąvado valdytojas – Kultūros ministerija, tvarkytojas – Lietuvos nacionalinis kultūros centras.

Šventės atributas

Totoriškas pyragas *čiakčiak* – desertas, gaminamas nuo neatmenamų laikų kaip privalomas vestuvių, krikštynų atributas. Šis rytietiškas skanėstas – aliejuje skrudintos tešlos gabalėliai su medumi, – nacionalinis Kazanės totorių ir baškių patiekalas.

Čiakčiak išvertus iš totorių kalbos reiškia *vos vos*. Greičiausiai toks pavadinimas atsirado dėl to, kad *čiakčiak* gamindavo per dideles šventes ir visiems dalindavo po mažą gabalėlį.

Čiakčiak gaminamas iš minkštos tešlos, paruoštos iš aukščiausios rūšies miltų ir šviežių kiaušinių. Kuo minkštesnė tešla, tuo trapesnis ir

traškesnis bus *čiakčiak*. Iš tešlos formuojamos plonos juostelės arba mažai kamuoliukai, apskrudinami puode, vėliau padengiami pakaitinio medaus ir cukraus pudros mišiniu. Patiekalui suteikiama įvairi forma, dažniausiai – piramidės. Galima apibarstyti džiovintais vaisiais.

Čiakčiak patiekiamas kaip desertas prie arbatos ar kavos.

Karaimų vestuvės: išsaugotos tradicijos

„Gausiausiai išlikusios, turtingiausios ir iškilmingiausios karaimų apeigos yra vestuvės“, – rašoma Lietuvos karaimų kultūros bendrijos (LKKB) informacijoje. Jos, kaip daugelio tautų vestuvės, yra kelių dalių: siozgia kojmach – jaunųjų susitarimas, kyz bijanči – mergvakaris, kielašmiak – sužadėtuvių, toj alhyšy – sutuoktuvių, toj ičkisi – vestuvių puota, ullu toj šabbaty – didysis vestuvių šeštadienis pirmasis po vestuvių.

Pagrindinė vestuvių ceremonija,

išlikusi iki mūsų dienų, yra sužadėtuves. Jose gausu įvairių apeiginių simbolių, čia bendruomenės vyriausiųjų akivaizdoje pasirašomas juridiniu tampantis sužadėtuvių dokumentas – toj jazyšy, tvyro pakili ir jausminga susirinkusiųjų nuotaika.

Idomiausias sužadėtuvių paprotys – kioliundiurmiak – simbolinis jaunosios mergautinės šukuosenos pakeitimas į moterišką, galvos uždengimas. Tuo metu balsingas jaunuolis gieda „Muzhul kielin“ („Nuliūdusi nuotaka“). Tai vestuvinė jaunosios rauda. Kadangi jaunoji pati vestuvėse nieko negali daryti, už ją atraudama, o pamergės, kol giedama, žiedu vilgo jaunosios plaukus kvapniais aliejais.

Raudos tekstas pagal tam tikrą kanoną pritaikomas kiekvienai nuotakai atskirai. Tekste atpasakojamas simboliškas jaunosios ir jos artimųjų dialogas, prisodrintas iškiliomis, išraiškingomis, taip pat religinių aliuzijų turinčiomis metaforomis. „Muzhul kielin“ giedama pritariant smuikui ir pučiamajam instrumentui. Pasibaigus šiam ritualui, jaunuosius veda rengti.

Sužadėtuvių jaunosios ir jaunojo pusės kepavo po pyragą (kielinik ir kijovliuk), kuriais tam tikru momentu buvo vaišinami visi susirinkusieji. Jaunimas, dažniausiai tautiniais rūbais

Šimtmečius išsaugotos karaimų vestuvių tradicijos gyvos ir šiandien

apsirėdę, taip pat aktyviai dalyvaudavo – ne tik sudarydavo jaunųjų pulką, pasirašydavo sužadėtuvių dokumentą, bet ir krėsdavo „iškalbingas“, būtinas išdaigas.

Kitas svarbus karaimų vestuvių momentas – sutuoktuvės karaimų šventovėje – kenesoje. Vestuvininkų procesija link kenesos buvo labai reikšminga, tam tikrų taisyklių gaubiamapeigų dalis. Įžengiant jauniešiams į kenesą skambėdavo iškilinga giesmė „Kiorkiu kijovliarnin“ („Jaunavedžių grožis“). Sutuoktinių ritualo metu garsiai perskaitoma pasirašytoji

sužadėtuvių sutartis, dvasininkas laimina jaunuosius ir bendruomenę. Vestuvių puotoje apeiginių veiksmų išliko nedaug – reikšmingiausia čia tapo vestuvių vedlio atamano daina „Onarhejar“ („Teklesti“).

Karaimų vestuvių apeigų Lietuvoje prisilaikoma iki šiol. Kadangi vestuvės dabar gana retos, jos tampa didele švente visai bendruomenei. Tai puiki proga ne tik pasveikinti jaunuosius, bet ir visiems susitikti, pabendrauti, o gal ir kitų vestuvių planus kurti.

TBN, LKKB inf.

Virtualioje parodoje pasakojama apie ikikarinės Lietuvos rusus

Lietuvos ypatingasis archyvas šalies Tautinių bendrijų dienai, kuri minima gegužės 21-ąją, parengė virtualią parodą apie ikikarinės Lietuvos rusus, tapusius sovietinių represijų aukomis.

Lietuvoje (be Vilniaus ir Klaipėdos kraštų) 1923 m. surašymo duomenimis, gyveno 50 tūkst. rusų (2,49 proc. gyventojų).

Nepriklausomoje Lietuvoje bei Lenkijos okupuotame Vilniaus krašte gyvenusią Lietuvos rusų bendruomenę po 1917 m. Spalio perversmo ir 1918–1920 m. pilietinio

karo papildė iš Rusijos pasitraukę emigrantai, daugiausia su bolševikais kovojusios Baltosios armijos kariai (baltoji emigracija).

Raudonajai armijai 1939 m. užėmus Vilniaus kraštą, o vėliau Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, prasidėjo gyventojų, taip pat ir rusų tautybės asmenų, represijos, kurios tęsėsi ir 1944 m. prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai.

Sovietinių represijų aukomis tapo rusų visuomeninių organizacijų nariai, sentikių ir stačiatikių dvasininkai, rusų tautybės valstybės tarnautojai, nekilnojamojo turto

savininkai, Baltosios armijos kariai, asmenys, nepalankiai vertinę Sovietų Sąjungą ir bolševikų valdžią. Po Antrojo pasaulinio karo labiausiai nukentėjo rusai, bendradarbiavę su Vokietijos okupacine valdžia Lietuvoje.

Virtualioje parodoje eksponuojamos nuotraukos ir dokumentai apie 53 represuotus asmenis iš Lietuvos SSR valstybės saugumo komiteto (KGB) ir Lietuvos SSR vidaus reikalų ministerijos (MVD) archyvų fonduose saugomų baudžiamųjų ir tremties bylų.

TMD inf.

V. Beresniovas: Lietuva – mano antroji tėvynė ir pirmoji meilė

Vladimiras Beresniovas (kūrybinis pseudonimas – Vlaber) – dailininkas, grafikas, karikatūristas, knygų iliustratorius, fotografas, poetas. Jis yra Lietuvos žurnalistų sąjungos, Lietuvos dailininkų sąjungos, Nacionalinės karikatūristų asociacijos „Humor sapiens“, Kauno G. Deržavino rusų literatūros klubo narys. Jam 2005 m. suteiktas Meno kūrėjo statusas. Apdovanotas medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

Galimas SITDYKOVAS

- Jūs kaunietis? Kur gimėte?

- Galima sakyti, gimiau du kartus. Pirmąsyk – 1948 m. Boronki kaime Baltarusijos Mogiliovo srityje. Mane auklėjo močiutė, labai religinga moteris. Vaikystėje ji man skaitė ištus tekstus iš Biblijos. Aš tikiu, kad yra aukščiausia dvasinė jėga. Antrąkart gimiau 1970 m. Kaune dailininku karikatūristu Vlaberiu (pseudonimas iš vardo ir pavardės pirmųjų skiemenų). Kaune atsidiūriau tais laikais, kai Lietuva ir Baltarusija keitėsi studentais. Buvo madingi tokie kultūrinai mainai. Įstojau į Kauno Stepo Žuko dailės technikumą mokytis apipavidalinimo, labai pamėgau savo specialybę. Nuo to laiko ir laikau save kauniečiu.

- Taigi, kaip atsitiko, kad likote Kaune visam gyvenimui?

- Matyt, tokia buvo lemtis. Sutikau lietuvaitę Birutę, prisirišau prie jos ir Lietuvos, sukūrėme šeimą, užauginame dukrą Beatą ir sūnų Roką. Dukra yra baigusi Šiaulių universitetą. Sūnus mokosi ir dirba Jungtinėse Valstijose. Džiaugiamės, kad pavyko vaikams įdiegti darbštumą, meilę grožiui, menui, knygai, gyvenimui.

- Jūs pripažintas karikatūristas, daugelio tarptautinių karikatūros konkursų dalyvis ir laureatas. Jūsų darbų yra įsigiję humoro ir satyros muziejai, daugelio šalių kolekcininkai. O kada buvo išspausdintos Jūsų pirmosios karikatūros?

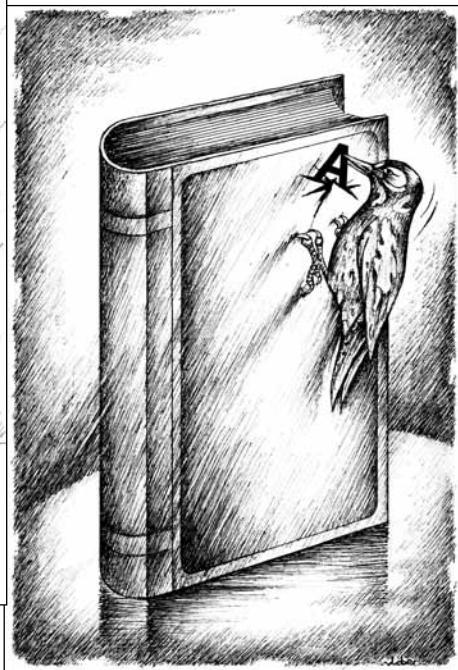
V. Beresniovas

- Mano pirmosios piešinių publikacijos pasirodė laikraštyje „Kauno tiesa“ ir žurnale „Šluota“, o 1971 m. dalyvavau pirmoje grupinėje parodoje.

- Kas Jums kūryba apskritai?

- Man kūryba – tai gyvenimo tikslas ir prasmė, pagaliau saviraiškos būdas.

- Kodėl mėgstate abstrakcijas?

- Taip jau susiklostė... Bijau, kad kažko nepakartočiau. Juk tiek daug visko pripiešiau.

- Ar karikatūra kaip žanras neišsisems?

- Kol egzistuos pasaulis, suksis gyvenimo ratas, tol karikatūristai turės ką veikti. Bet dailininkas negali gyventi dramblio kaulo bokšte. Tada jo kūrybos šaltinis tikrai išsektų.

- Jūs esate aforizmų, vadinamųjų vlabėrizmų kūrėjas. Jie skaičiuojami šimtais. Kaip juos fiksuojate, kada užrašote?

- Įvairiai. Visi ir visur daug plepa, o aš tylu ir klausausi. Tada, žiūrėk, kas nors ir nubyra.

- Vadinasi, iš kitų lūpų?

- Ne... Kodėl? Mintis lizdą tai mano galvoje susisuka.

- Priminkite mūsų skaitytojams keletą vlabėrizmų...

- Pavyzdžiui: Lašas po lašo – gyvenimą sutašo. Gerdamas iki dugno, atsidursi ant dugno. Pakabinęs nosį, toli nenujosi. Vinis visada plaktuką kaltina. Turėdamas laiko, neturėdavo saiko...

- Iliustruote, apipavidalinate daug įvairių knygų. Kai kurie dailininkai, ruošdamiesi iliustruoti knygas, giliai studijuoja jų tekstus. Ar šis metodas Jums priimtinas? O gal nesilaikote literatūrinio teksto?

- Ir taip, ir ne. Ir prisirišu, ir stengiuosi jį pagilinti. Mano tikslas – padėti skaitytojui mąstyti.

- O jeigu rašytojo ir Jūsų, kaip dailininko, idėjinės, filosofinės pažiūros nesutampa?

- Žinoma, sklandžiau sekasi, kai rašytojas ir dailininkas savo vaizdine struktūra yra artimi vienas kitam.

- Ar apie savo naują originalios kūrybos knygą galvojate? Jeigu taip, tai kaip ją įsivaizduojate?

- Įsivaizduoti lengviau, įgyvendinti sumanymą sunkiau. Kas remis lėšomis? Su Romualdu Neimantu esame parengę „Lietuvos karikatūrų antologiją“. Tačiau jau keleri metai nerandame rėmėjų. Taip pat noriu išleisti visų gyvenimo darbų katalogą.

- Kokiu būdu išplaukėte į tarptautinius vandenis?

- Ko gero, tai buvo prieš keturiasdešimt metų. Susipažinau su maskviečiu Valentinu Rozancevu, dirbusiu įvairių laikraščių ir žurnalų redakcijose. Jis mane padaršino darbus siųsti tarptautiniams konkursams. Pirmosios šalys, į kurias pasiunčiau savo karikatūrų, buvo Bulgarija ir Jugoslavija. Vėliau lankiausi Belgijoje, Olandijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, daugelyje sovietinių respublikų, kur vyko tarptautinės karikatūrų parodos. Be to, esu surengęs per vieną šimtą personalinių parodų, taip pat ir užsienio šalyse, o grupinių, kuriuose dalyvavau, būtų apie tūkstantį.

- Be to, esate žurnalo „Inter-

national Journal of Comic Art“ redkolegijos narys...

- Tai pasaulinio garso leidinys, kurį leidžia ir redaguoja žymus karikatūros profesorius Džonas Lentas. Garbė būti tokio žurnalo redkolegijos nariu. Jame gvildenamos itin aktualios nūdienos karikatūros problemos, nušviečiamos tendencijos, kryptys...

- Ką laikote savo mokytoju? Koks dailininkas Jums yra padaręs didžiausią įspūdį?

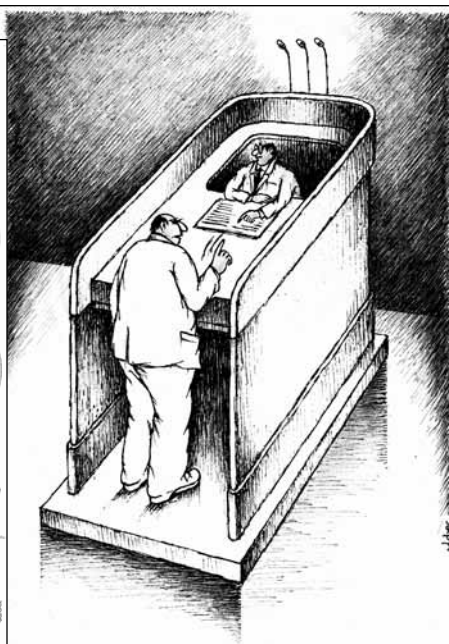
- Savo laiku ypač žavėjausi Adolfo Borno iš Čekijos kūryba. Jis patraukia savo paprastumu, lakoniškumu ir dekoratyviškumu. Kai ko mokausi iš čekų satyros ir humoro žurnalo „Dekobraz“. Verta dėmesio lenkų karikatūristų mokykla, puikus jų žurnalas „Špilki“. Žavėjo ir tebežavi minėti A. Bornas ir V. Rozancevas, S. Stainbergas, Ž. A. Kardonas, M. Zlatkovskis ir daug kitų pasaulyje žinomų karikatūristų.

- Ką iš savo kolegų Lietuvoje laikote autoritetu?

- Mūsų šalyje irgi daug puikių dailininkų karikatūristų. Būtų ilgas sąrašas juos išvardyti. Nors, kas be ko, apie kitus kalbėti lengviau.

- Pokalbį pradėjome nuo tėviškės. Apie ją ir užbaikime. Ar nekyla noro grįžti į ją, į Baltarusiją?

- Tėvynė visada gyvuoja mano mintyse, bet Lietuva – mano antroji tėvynė ir pirmoji meilė. Sugrįžti į praeitį, į jaunystę neįmanoma.

Intensyvūs vasaros lietuvių kalbos kursai Klaipėdos tautinių kultūrų centre

Klaipėdos tautinių kultūrų centras nuo 2012 m. vykdo projektą „Lietuvių kalbos kursai kitataučiams“. Nuo 2018 m. projektą finansuoja Tautinių mažumų departamentas prie LRV. Šiemet pirmą kartą surengti intensyvūs vasaros Lietuvių kalbos kursai kitataučiams.

Agnė STONKIENĖ

Kursai vyko nuo liepos 13 d. iki 17 d. Užsiėmimuose dalyvavo armėnų, baltarusių, lenkų, totorių, ukrainiečių, žydų tautybių Klaipėdos miesto gyventojai. Jų amžius – nuo 37 iki 84 metų. Kursų dalyviai ne tik patobulino lietuvių kalbos žinias, bet ir susipažino su Klaipėdos miesto istorija, Klaipėdos krašto tautiniu kostiumu, aplankė rašytojo, žymiausio Mažosios Lietuvos kultūros veikėjo Vydūno muziejų Kintuose ir patys savo rankomis sukūrė Klaipėdos krašto simbolį – vėtrungę bei Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje dekoravo Klaipėdos krašto moteriško tautinio kostiumo - delmono detalę.

Džiugina tai, kad kursų dalyviai buvo labai aktyvūs, imlūs, parodė dide-

Lietuvių kalbos pamoka

li norą mokytis kalbos bei gauti praktinių įgūdžių. Energinga, kūrybinga, iniciatyvi mokytoja Jolanta Momkienė sukūrė puikias sąlygas, tolerantišką atmosferą. Kiekvienas dalyvis jautėsi gerai kalbėdamas, dainuodamas, bendraudamas lietuviškai. Programoje daug dėmesio atkreipta į kasdieninio gyvenimo situacijų sukūrimą ir praktinį žinių taikymą – darbo vietoje, poliklinikoje, parduotuvėje, viešajame transporte, pašte, kelionėse ir kt.

Štai ką apie lietuvių kalbos kursus, lietuvių kalbą mano jų dalyviai.

Tatjana Pyvovar: *mano nuomone, bet kuris žmogus, gyvenantis kitoje šalyje, turi siekti išmokti ir pažinti šalies kalbą. Lietuvių kalba man labai reikalinga darbo paieškoms.*

Aleksandras Caregorodcevas: *lietuvių kalbos mokėjimas man svarbus, tam kad galėčiau laisviau bendrauti.*

Irina Kazaryan: *lietuvių kalbos mokėjimas man svarbus tuo, kad galėčiau lengviau integruotis į Lietuvos visuomenę, suprastčiau šalies kultūrą, galėčiau laisvai bendrauti nepatirdama streso dėl kalbos vartojimo.*

Oksana Juozaitienė: *kadangi mano vaikai lanko valstybines ugdymo įstaigas, turiu pati mokėti lietuvių kalbą, kad galėčiau jiems padėti mokytis. Kadangi pati dominosi Lietuvos istorija, kultūra, tautosaka, norisi gilinti lietuvių kalbos žinias. Ir svarbiausia yra tai, kad lietuvių kalba man reikalinga kasdieniame gyvenime bendraujant su įvairiais žmonėmis.*

Daugiatautis Kaunas: vakar, šiandien, rytoj

Kaunas pastarąją pusę amžiaus gyvavo įsitikinimu, kad yra lietuviškiausias miestas pasaulyje. Tai buvo tiesa. Lyginant su Vilniumi, Klaipėda ar Panevėžiu, Kaune iš tiesų buvo didžiausias lietuvių nuošimtis. Tačiau tai ne visa tiesa. Iki pat Antrojo pasaulinio karo šis miestas buvo itin mišrios tautinės sudėties, tokiu jis po truputį virsta ir dabar.

Galimas SITDYKOVAS

Leidinyje „Įvairiatautis Kaunas“ apžvelgiama miesto istorija. Žydai, rusai, lenkai, vokiečiai, indai, totoriai, italai atsiskleidžia pačiais įvairiausiais rakursais ir pjūviais. Kaunas, pasiro-

do, nėra toks vienalytis, koku save laiko. Tai buvo vienas atradimas, nuspėjamas, tačiau vis tiek įdomus.

Nagrinėjama prieškarinio Kauno, 1923-1934 metų tautinė sudėtis. Tuo laiku miestas tikrai buvo daugiautis, daugiakultūris. 1923 m. lietuviai su-

darė 58,97 proc., žydai – 27,09 proc., lenkai – 4,54 proc., vokiečiai – 3,54 proc., rusai – 3,15 proc., kiti – 0,44 proc..

Straipsnyje „Kauno miesto piliečių tautinė sudėtis 1923 m.“ rašoma, kad Kaunas nuo seno garsėjo kaip daugiautis miestas, kuriame nuo Viduramžių taikiai sugyveno įvairių tautinių bendrijų ir konfesijų žmonės. Ne išimtis buvo ir pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpis (1918-1940 m.),

kai Kaunui buvo lemta tapti svarbiausiu šalies miestu – reprezentantu, vadinamu „laikinąja sostine“. Šiuo laikotarpiu jis išsaugo savo įvairovės mozaiką, kurioje lietuviai sudarė tik nežymią daugumą. Pažymėta, kad tokia padėtis nebuvo išimtis tarp kitų Lietuvos miestų, nes „...iki Pirmojo pasaulinio karo nė viename mieste kalbantieji lietuviškai nesudarė daugumos“.

Kaune beveik visur buvo daugiau kalbančių rusiškai, žydiškai, lenkiškai, negu lietuviškai. Pavyzdžiui, trečiojo dešimtmečio pabaigoje Kaune akį traukdavo dažniausiai ne lietuviški, o hebraijiški, jidiš, rusiški ar lenkiški užrašai. Trečiojo dešimtmečio pradžioje dauguma viešųjų skelbimų bei gatvių pavadinimai Kaune buvo rašomi trimis vietos kalbomis – lietuvių, lenkų ir jidiš. Atsisaukimas, skirtas Nepriklausomybės akto įtvirtinimo Steigiamajame seime 10-iai pažymėti, išspausdintas lietuvių, rusų, vokiečių ir žydų kalbomis.

Kitame straipsnyje „(Ne)Lietuviškiausias miestas“ autorė Lina Mikalkėnaitė pažymi, kad Kaunas buvo padalintas į septynias dalis – Senas miestas, Naujas miestas, Karmelitai, Žaliakalnis, Šančiai, Vilijampolė ir Aleksotas. Kiekvienas šių rajonų išsiskyrė tautine tapatybe. Lietuviškiausias tuomet buvo Aleksotas, kurio 60 proc. gyventojų sudarė lietuviai, o mažiausiai lietuviškas rajonas buvo Vilijampolė, kur gyveno tik 5,57 proc. lietuvių. Vilijampolė buvo apgyvendinta daugiau žydų, daug jų buvo ir Senamiestyje. Lenkai buvo pamėgę Žaliakalnio ir Karmelitų rajonus. Kokie veiksniai lėmė, kad būtent vienas ar kitas rajonas buvo apgyvendintas vienos ir tos pačios tautos atstovų?

Pavyzdžiui, Šančiai išsiskyrė savo vokiečių bendruomene. Čia gyveno beveik pusė visų Kauno miesto vokiečių. Tam turėjo įtakos tai, kad Šančiuose ir apskritai šio priemiesčio augimui didelės reikšmės turėjo XIX a. antroje pusėje įkurti keli didesni vo-

Kaunas. Centre - miesto rotušė

kiečių kilmės pramonininkų fabrikai (pavyzdžiui, Vilhelmo Šmidto metalo fabrikas), subūrę vokiečių tautybės darbininkus. Ir Šančių rajono pavadinimas yra vokiškos kilmės. 1812 m. čia buvo statomi įtvirtinimai, vadinti „šancen“ (vokiškai „Schanzen“), prieš Napoleono kariuomenę.

Vilijampolė garsėjo žydiška tapatybe. Gyvenvietės, įkurtos dar 1652 m., nuo pat pradžių pagrindiniai gyventojai buvo žydai. Tais laikais žydams buvo uždrausta apsigyventi Kaune. Po 1731 m. Kauną nuniokojusio gaisro Vilijampolės žydai ėmė supirkinėti sudegusių namų sklypus ir pradėjo kurtis pačiame mieste.

Kaip minėta, daugiausia lietuvių gyveno Aleksoto rajone. Tačiau rajono pavadinimas ir istorija primena vokiečių tautos indėlį į šio Kauno priemiesčio plėtrą. XVI a. prie Nemuno vokiečių pirkkliai įkūrė laivų statyklas, vadintas *aleksotas*, o tai tikriausiai ir lėmė, kad taip pavadinta nauja gyvenvietė. Nuo XVII a. Aleksotas pradėjo augti. Namus čia statėsi vokiečių pirkkliai ir amatininkai. Lietuviai inteligentai prieškariniame Kaune pamilo Žaliakalnį, kuris tapo viena lietuviškiausių miesto dalių.

Straipsnyje „Prakalbinti gatves“

autorai Karolis Bareckas ir Gintaras Česonis pasakoja apie tai, kokią kultūrinę įtaką dabartiniam Kaunui daro miesto gatvių pavadinimai. Konstatuojama, kad Kaune yra daugybė gatvių, pavadintų istorinių asmenybių vardais. Maironį, kunigaikštį Kęstutį ar Simoną Daukantą bei jų nuopelnus žino visi. Visgi miesto gatvėse įsirėžę ir vardai žmonių, kurių sąsajos su Lietuva nėra tokios ryškios.

Daug mažiau žinomų gatvių pavadintos ne lietuviškos tautybės žmonių vardais. Autoriai pasakoja apie Emanuelį Leviną – neabejotinai žymiausią Kaune gimusį filosofą. Jo vaikystė prabėgo A. Mickevičiaus gatvėje, kurioje tėvai turėjo knygyną. Vėliau jis mokėsi Prancūzijoje, tačiau nuolat grįždavo į Kauną. 1939 m. E. Levinas įgijo Prancūzijos pilietybę. Nacių okupacijos metais Lietuvoje buvo nužudyti E. Levino tėvai ir broliai. Ilgus metus šis mąstytojas buvo tarsis primirštas. Prieš keletą metų bevardis skveras šalia Žaliakalnio funikulieriaus pavadintas E. Levino vardu. Netoli šios vietos ir gyveno jo šeima.

Žinomi Kaune ir kitų gatvių pavadinimai, liudijantys kitų tautų žmonių nuopelnus Kaunui ir Lietuvai.

Priminkime keletą: H. ir O. Minovskių gatvė, L. Zamenhofo g., Totorių g., I. Kanto g., Vokiečių g., Slavų g., Gudų g., Čekų g. ir kt.

Nemažai žinių apie Kauno įvaizdį pateikiama dr. Jono Vaičenonio straipsnyje „Universitetas – daugia-kultūrio miesto veidas“. Jame teigiama, kad Kauno universitetas (dabar Vytauto Didžiojo universitetas) nuo pat pradžių buvo ne tik lietuvių, bet ir daugelio kitų tautybių studentų ir dėstytojų aukštoji mokslo įstaiga. Pažvelgus į 1933-ųjų mokslo metų statistiką, rašo jis, studentų bendruomenėje šalia lietuvių rasime 886 žydus, 115 lenkus, 68 vokiečius, 66 rusus, 18 latvių, 16 gudų ir po vieną švedą, totorių ir arabą. Studentų gebėjimai atskleidė gana platų užsienio kalbų mokėjimo

spektrą. Daugiausiai buvo mokančių vokiškai, antroje vietoje rikiavosi rusų kalba, trečioje – lenkų. Toliau sekė anglų, hebrajų, jidiš, prancūzų ir lotinų kalbos. Gyvavo ir klestėjo studentų visuomeninės veiklos. 1930–1931 m. m. buvo prisikaičiojama iki 80 studentiškų. Jos buvo skirstomos į korporacijas, fakultetines ir tautinių mažumų organizacijas.

Įdomus straipsnis „Tarpukario musulmonai“. Autoriai Algimantas Grigas ir Ieva Zakarevičiūtė rašo, kad kultūra – iš dalies žmogaus vaizduotės kūrinys, priklausantis nuo aplinkybių, kurios tą žmogų supa. Šis projektas tiria, kaip dvi skirtingos bendruomenės įsivaizdavo islamą tarpukario Kaune. Straipsnyje visapusiškai parodytos Kauno toto-

rių musulmonų pastangos pastatyti mečetę. Mečetės statybos iniciatoriumi tapo Kauno totorių draugijos pirmininkas Chalilis Janušauskas. Jis sudarė mečetės statybos komitetą, kuris kreipėsi į Lietuvos valdžią, į tautiečius ir pritraukė reikalingų lėšų mečetės statybai. Buvo sukurtas mečetės projektas. Mečetės statyba Kaune (1930–1933 m.) turėjo įtakos gerinant požiūrį į islamą Lietuvoje ir Europoje.

Nedidelis straipsnis skirtas Lietuvos sentikiams rusų kalba „Право веры“ („Tikėjimo teisė“), kurio autorius Fiodoras Telkovas pasakoja apie Rusijos pravoslavų bažnyčios skilimą ir tragiškus tikinčiųjų, likusių ištikimais senoms apeigoms ir tradicijoms, likimus.

A. Jakubauskas paskirtas Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro direktoriumi

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas, Mykolo Romerio universiteto profesorius 55-erių metų Adas Jakubauskas birželio 25 d. paskirtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) generaliniu direktoriumi.

Už jo kandidatūrą per slaptą balsavimą buvo 71 Seimo narys, prieš balsavo 15, 8 susilaikė, vienas biuletenis rastas sugadintas.

A. Jakubausko kandidatūrą į LGGRTC vadovus pateikė Seimo pirmininkas Viktoras Pranckietis, atsižvelgęs į Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos siūlymą.

A. Jakubauskas naujas pareigas pradėjo eiti nuo liepos 1 d. Jis pakeitė Teresę Birutę Burauskaitę, kuri LGGRTC generalinės direktorės pareigas ėjo nuo 2009-ųjų metų sausio. Pagal įstatymą naujas LGGRTC generalinis direktorius skiriamas penkerių metų kadencijai.

Pagal išsilavinimą A. Jakubauskas yra pedagogas ir politologas, socialinių

A. Jakubauskas

mokslų daktaras, profesorius. Jis yra dirbęs „Vilniaus šiltnamiuose“, vadybininku privačioje bendrovėje, Seimo kanceliarijoje, dėstytoju Mykolo Romerio universitete, premjero Algirdo Butkevičiaus visuomeniniu patarėju tautinių mažumų klausimais.

Nuo 2003-ųjų metų A. Jakubauskas yra Lietuvos totorių bendruo-

menių sąjungos pirmininkas, nuo 2015-ųjų – Pasaulio Krymo totorių kongreso sekretoriaus pavaduotojas.

A. Jakubauskas su bendraautoriais yra parengęs ir išleidęs enciklopedinį žinyną „Lietuvos totoriai istorijoje ir kultūroje“, su bendraautoriumi parašęs scenarijų dokumentiniam filmui „Murių ainiai Lietuvos žemėje“. **TBN inf.**

Karaimų padavimai ir legendos

Trakų krašto kultūros ir amatų asociacija išleido knygą „Karaimų padavimai ir legendos“. Leidinys skirtas visiems besidomintiems Trakų daugiakultūriu paveldu.

Nadežda ZAJANČKOVSKAJA

Karaimų folkloras nėra gausus. Jį sudaro ilgi šimtmečius tautos kurtos dainos, patarlės, pasakos ir padavimai. Folkloras išlikęs rašytine ir sakytine formomis, tačiau yra žinomas tik siauram, karaimų paveldu besidominčių žmonių ratui. Vienas iš tokių rašytinių šaltinių yra iš Krymo kilusio karaimo Abraomo Šišmano 1936-1944 m. rusų kalba Trakuose prirašytas sąsiuvinis „Lietuvos karaimų padavimai ir legendos“. Šis sąsiuvinis dabar saugomas Mokslo akademijos Vrublevskio bibliotekos Serajos Chano Šapšalo fonde.

Pirmajame rankraščio lape įrašyta dedikacija tuo metu hachano pareigas ėjusiam žymiam karaimų mokslininkui, orientalistui Serajui Chanui Šapšalui. Reikia paminėti, kad A. Šišmanas yra ir 1936 m. lenkų kalba išleistos istorinės knygos „Karai-

mų įsikūrimas Trakuose Lietuvos didžiųjų kunigaikščių laikais“ autorius. Ši aplinkybė rodo, kad jis domėjosi ne tik karaimų folkloru, bet ir istorija.

A. Šišmanas vieną dalį užrašytų legendų priskiria Krymo tradicijai, kitą, susidedančią iš šešiolikos pasakojimų, - Trakų. Vieni jų panašūs į padavimus, kiti - į istorines apybraižas, tretį kalba apie karaimų religiją, papročius, žmonių tarpusavio santykius. Rašymo stilius gana rūstus, santūrus. Pažymėtina, kad prie kiekvieno pasakojimo autorius nurodo jo pateikėją. Abejoti dėl to, ar žmonės iš tikrųjų buvo kalbinami, turbūt nevertėtų, tačiau dėstymo stilius aiškiai sufleruoja ir užrašiusiojo redakciją, nes atskleidžiamos istorinės aplinkybės, gausu didaktinių epizodų, ryškus pasakojimo dramatismas. Rankraštyje A. Šišmanas nurodė naudotą literatūrą.

Po Antrojo pasaulinio karo šias legendas rašomąja mašinėle per-

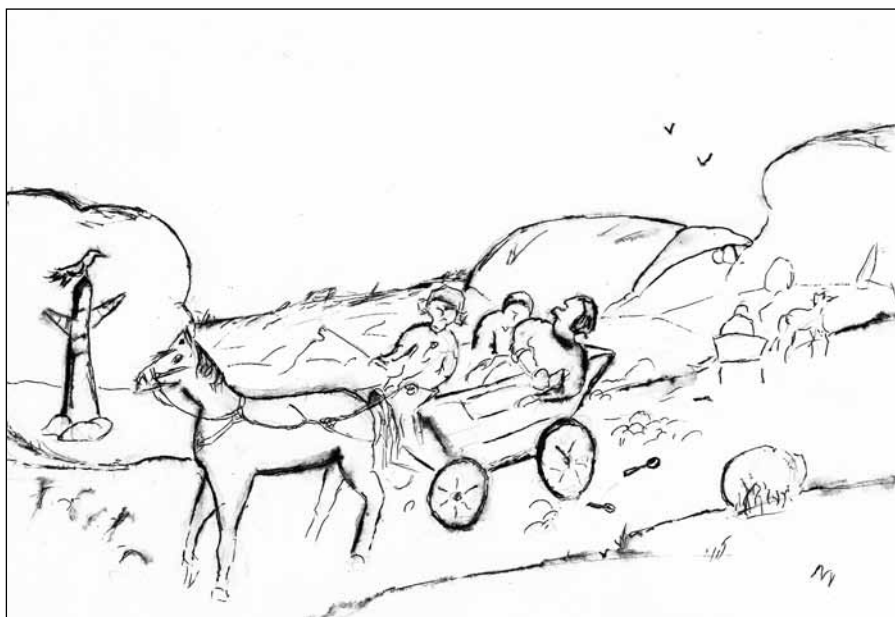
spausdino bei papildė karaimų kalbos puoselėtojas, poetas, ilgametis Trakų karaimų dvasininkas hazzanas Simonas Firkovičius. Spausdintą ir papildytą leidinį jis padovanojo Trakų bibliotekai.

Knygoje „Karaimų padavimai ir legendos“ pateikiamas nedidelės A. Šišmano užrašytų legendų dalies laisvai interpretuotas vertimas į lietuvių kalbą, suteikiantis galimybę susipažinti su įstabiu karaimų paveldu. Norėčiau labai padėkoti visai mūsų „kūrybinei komandai“: Trakų krašto kultūros ir amatų asociacijos pirmininkei Dominykai Semionovei, redaktorėms Alicijai Valentukevičiūtei - Jengalyčevienei, Dainorai Mozei, dizaineri Alicijai Širvinskienei, humanitarinių mokslų daktarei Linai Leparskienei, ženkiai prisidėjusioms leidžiant šią knygą. Atskirai norėčiau paminėti savo a. a. tėčio Michailo Zajančkovskio ir Gabrieliaus Jzufovičiaus įnašą verčiant ir tvarkant karaimiškus knygos tekstus.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Karaimų šaukštas

Begalinuose laukuose, plytinčiuose palei senosios Lietuvos sieną su kryžiuočiu ordinu, senovėje laisvai gyveno mūsų protėviai. Atstumai, skiriantys gyvenvietes, bei rūpestis dėl duonos kasdienės nedavė galimybės artimiesiems dažnai susitikti. Vasarą dirbdavo jie derlingus laukus, o žiemą ūkis ir verpimo ratelis užimdavo visą laiką iki vėlaus vakaro. Viskas, kas reikalinga gausios šeimos poreikiams, buvo pasigaminama namuose. Ir tiek daug, jog metalu kaustytos skrynios išsipūsdavo nuo verpalų, audinių, kad augančių dukterų kraiciai menki nebūtų. Ypač džiaugsmingas būdavo susitikimas po ilgo nesimatymo, kai už vyro leisdavo vyriausiąją dukrą. Tris dienas

kepėdavo rausvus vestuvinius pyragus, virdavo skaidrų kaip ašara krupniką, darydavo stiprų naminį alų.

Trečiadienio vakarą, leidžiantis saulei, stipriais, sočiais arkliais suvažiuodavo tolimi ir artimi giminės,

draugai, pažįstami. Nuo ketvirtadienio vykdavo vestuvių puota. Svečiai valgydavo, gerdavo, linksmindavosi taip, kad vakare saulei leidžiantis girdėjosi tik šaukštų stuksenimas į pilnas lėkštes su „kyjmalar“, „birindžliar“, „tutmač“. Šeimininkai rūpinosi ne tik svečiais, bet ir jų žirgais, be saiko pildami jiems avių į galias ėdžias.

Visko buvo sočiai pas svetingus šeimininkus, bet pagal per amžius susiklosčiusį supratimą šaukštai laikyti tik nereikalingų išlaidavimų ir tuštybės ženklai. Taigi, gerbdami šitą savotišką, iš kartos į kartą perduoda-

mą paprotį, svečiai atsiveždavo savo šaukštus.

Greitai prabėgdavo vestuvių savaitė. Gražiomis kalbomis ir jauniosios apdovanojimu pasibaigdavo šis susiejimas. Po begalinių atsisveikinimo bučinių, šiek tiek prasiblaivę svečiai sėsdavo į vežimus, ir vyresnysis sūnus svyruodamas lipdavo ant pasostės. Pliaukštelėjus botagėliu krūptelėdavo užsistovėję arkliai ir jau, žiūrėk, lekia keliu. Mirga tamsūs miškai, krūmai ir apsinuoginę gelstantis laukai. Greitai ritasi varstai po ratais. Šeimos galva drybso ant vežimo dugno ir tik kartas nuo karto pasigirsta jo grėsmingi

šūksniai: „Kelią–a–a–a. Karaimai važiuoja–a–a!“

Lyg per miegą prisimenamas protėvių karo šūksnis – tų, kurie tarnavo galingiesiems Radviloms, Biržų ir Dubingių kunigaikščiams. Ir nors išvažiuojant giliai į aulą buvo įkištas medinis šaukštas, pakeliui jis išnyko be pėdsako.

Paryčiui į visas puses nuo šventės vietos boluoja pakelėse išmėtyti šaukštai, o pravažiuojantis lietuvis, rodydamas botagu šalia sėdinčiam pakeleiviui į šį keistą reiškinį, daugiaprasmiškai taria: „Karaimiškas šaukštas“. Ir gudri šypsenėlė nušvinta jo veide

V. Krėvė – kaip kultūrų tiltas

Azerbaidžano rašytojų sąjungos mėnraščio „Azerbaidžan“ 2020 m. sausio mėnesio numeryje (Nr.1) išspausdinta Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininko Mahiro Gamzajevio naujausia dokumentinės lituanistikos tyrimų krypties apybraiža apie lietuvių literatūros klasiko Vinco Krėvės gyvenimo ir veiklos Baku mieste laikotarpį (1909–1920 m.).

Publikacijoje nagrinėjama V. Krėvės pedagoginė, mokslinė, kultūrinė ir visuomeninė veikla Azerbaidžane,

jo ryšiai su azerbaidžaniečių inteligentija ir kūrinių tematinės sąsajos su Rytų istorija, kultūra, filosofija, taip pat su azerbaidžaniečių tikėjimu bei tautosaka.

Be to, apybraižoje tyrinėjamos nepriklausomos Lietuvos ir nepriklausomo Azerbaidžano tarpvalstybiniai santykių užmezgimo realijos, Lietuvos konsulato Baku mieste įsteigimo ir V. Krėvės paskyrimo konsulu istorinės, politinės aplinkybės bei iki šiol nežinomi faktai iš jo diplomatinės veiklos. Publikacijoje atspindimi

ir svarbūs Lietuvos išeivijos Azerbaidžane bei kitose Kaukazo šalyse veiklos ypatumai. Visos šios temos išryškintos kitu tyrinėjimo kampu ir nušviestos naujomis spalvomis.

Pabaigoje pateikiama kultūrologinė išvada, kad V. Krėvė savo kūryba ir veikla amžiams sujungė Lietuvą ir Azerbaidžaną. Tačiau jo kūrybinis ir veiklos palikimas tapo ne tik neatskiriama Lietuvos ir Azerbaidžano kultūrinių ryšių, bet ir Rytų bei Vakarų civilizacijų dialogo ir pasaulinio kultūrinio palikimo dalimi.

Ką rašė lietuvių spauda apie armėnus daugiau kaip prieš šimtą metų

Neseniai pasirodė Ruslano Arutiuniano sudaryta knyga „Armėnų tautos istorijos atspindžiai XIX a. pab. – XX a. pr. lietuvių spaudoje“.* R. Arutiunianas yra Lietuvos armėnų sąjungos narys, Tautinių bendrijų tarybos narys, dvi kadencijas buvo jos pirmininku, daug metų gilinasi į lietuvių ir armėnų tautų istorinius, kultūrinius ryšius, yra apie tai išspausdinęs straipsnių.

Jis knygos pratarinėje rašo: „Noras ištirti XIX a. pab. – XX a. pr.

lietuviškus laikraščius kilo perskaičius Juozo Laurušo armėnistinius straipsnius knygoje „Akmuo ir šviesa“. Juose matyti didelis lietuvių veikėjų susidomėjimas armėnais ir Armėnija. J. Laurušo teigimu, dviejuose pirmuosiuose lietuviškuose romanuose svarbų vaidmenį atlieka armėnų kilmės personažai.

Pasak knygos sudarytojo R. Arutiuniano, tai nėra atsitiktinumas, nes viduramžiais Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje buvo

įsikūrusios įtakingos armėnų bendruomenės.

R. Arutiuniano paskaičiavimu, per minimą laikotarpį lietuviškuose leidiniuose buvo išspausdinta per 100 straipsnių ir armėnų literatūros vertimų.

„Tokio susidomėjimo priežastis – katastrofos, sukrėtusios armėnus. Tuo metu armėnų tauta sunkiomis sąlygomis kovojo už savo išlikimą“, – teigia leidinio sudarytojas.

Išsami lietuvių rašinių apie Ar-

mėnį ir armėnus apžvalga knygoje pateikta Vilniaus universiteto istoriko dr. Algio Kasperavičiaus straipsnyje.

Publikacijose rašoma apie herojišką Armėnijos istoriją, krikščionybę Armėnijoje (Armėnija buvo pirmoji krikščionių valstybė pasaulyje), armėnų tautos kultūrą, literatūrą, tradicijas, armėnų persekiojimą ir tragišką likimą Turkijoje. Rašiniuose buvo pažymimos tokios istorinės datos kaip armėnų raštijos 1500-osios, knygų spausdinimo 400-osios metinės, rašoma apie armėnų gyvenimą LDK, jų dalyvavimą Žalgirio mūšyje lietuvių pusėje ir kt. Daug publikacijų, pašvęstų armėnų žudynėms Osmanų imperijoje

1894–1916 m. Knygoje spausdinamas straipsnis apie Armėniją iš pirmosios Lietuviškosios enciklopedijos, išleistos Kaune 1933 m.

Armėnų tematika rašė to meto periodiniai leidiniai „Varpas“, „Aušra“, „Lietuvos ūkininkas“, „Viltis“, „Tėvynės sargas“, „Apšvieta“ ir kt.

O kas buvo rašinių apie geografiškai mums tolimą, bet dvasiškai artimą armėnų tautą? Tarp jų ir šiandien visiems gerai žinomi vardai – Juozas Tumas-Vaižgantas, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Vincas Krėvė-Mickevičius, Antanas Kriščiukaitis-Aišbė. Kitų autorių vardus ištrinė laikas. Bet juos verta paminėti. Tai Vincas Zajančaus-

kas, Pranaičių Julė, Matas Untulis, Jonas Steponavičius, Petras Leonas ir kt.

Armėnijos Respublikos ambasadorius Lietuvoje Tigranas Mkrtchyanas knygos palydimame žodyje pažymi, kad leidinys, kuriame surinkti lietuviški straipsniai, išspausdinti 1885–1923 m., yra vertingas įnašas į armėnistinius tyrimus.

„Iš esmės straipsniai yra apie Armėnų klausimą, kuris nuo 1878 m. Berlyno kongreso yra tapęs tarptautinės politikos objektu“, – teigia diplomatas.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Trakai, kurie išliko pasakojimuose

Nadežda ZAJANČKOVSKAJA

Trakai daugeliui asocijuojasi su papiplaukiojimu ežerais, pasifotografavimu pilies fone ir kibinų pavalgymu. Dr. Linos Leparskienės monografija „Papasakoti Trakai“ laužo šiuos stereotipus ir supažindina mus su kitokiais Trakais – su jų gyventojų vidiniu pasauliu, jų gyvenimo pasakojimais.

Monografiją sudaro Trakuose gyvenančių vyresnės kartos žmonių pasakojimai. Šias asmenines istorijas autorė surinko per daugiau nei dešimtmetį trukusius folkloristinius lauko tyrimus. Tyrimų metu užrašyti pasakojimai apima laikotarpį nuo XX a. pirmosios pusės iki XXI a. pradžios. Knygos tekstas sudėliotas iš beveik 50

kalbintų Trakų įvairių bendruomenių, įvairios kilmės ir tautybių žmonių, kurių amžius svyravo nuo 50-ies iki 95-erių metų, gyvenimo istorijų.

Kaip žinia, Trakuose istoriškai labiausiai išsiskynę yra karaimai. Autorei pavyko pakalbinti karaimų bendruomenės senuolius, kurių pasakojimai piešia XX a. pradžios Trakų vaizdus. Jų vaikystės ir jaunystės prisiminimai pakelia šimtmečio užuolaidą ir leidžia skaitytojui pabuvoti visai kitokiuose Trakuose, nei matome juos šiandien.

Trakai istoriškai vystėsi kaip daugiatautis miestas. Čia visuomet buvo akcentuojamas draugiškas įvairių tautybių atstovų sugyvenimas, pagarba vieni kitiems.

Monografija iliustruota senomis Trakų nuotraukomis ir dailininkės Radvilės Tijūnelytės piešiniais.

„Papasakoti Trakai“ – antrasis L. Leparskienės leidinys apie Trakų kraštą. Pernai Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas bei Trakų krašto kultūros ir amatų asociacija išleido L. Leparskienės ir fotografo Arūno Baltėno knygą „Vietiniai. Nepaprasta kelionė į Trakus“. Apie ją rašėme „Tautinių bendrijų naujienose“ (2019 m., Nr. 2(69)).

L. Leparskienė yra Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Saikytinės tautosakos skyriaus mokslo darbuotoja.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Žydų šventės ir tradicijos

Leidykla „Didakta“ išleido Živilės Avital Juonytės knygą „Žydų šventės ir tradicijos“, kuri yra pažintinis leidinys apie šios tautos religines ir pasaulietines šventes. Knyga išėjo pačiu laiku. 2020-uosius metus Seimas yra paskelbęs Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais.

Leidinyje supažindina su žydų kul-

tūra, švenčių ciklu, tradicijomis. Tai pirmoji tokia tema skirta lietuviška knyga. Autorė teigia, kad ji siekė priartinti skaitytojus prie šimtmečius šalia gyvenančios žydų bendruomenės ir jos kultūros. Žinios mažina atskirtį, tirpdo stereotipus, prisideda prie tolerancijos ir bendrystės puoselėjimo.

Knyga gausiai iliustruota, taip pa ir

eksponatų iš Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus nuotraukomis.

Ž. Avital Juonytė yra tarptautinės komunikacijos specialistė, knygos „Izraelis ir jo žmonės“, straipsnių bei pasakaitų žydų kultūros klausimais autorė.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Etninės mažumos Prancūzijoje

Prancūzijos konstitucinė teisė draudžia skirstyti gyventojus pagal etninį požymį. Prancūzija, vienintelė Europos Sąjungos valstybė, nėra pasirašiusi Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos. Šalyje nevartojama sąvoka „tautinės mažumos“. Todėl nėra ir oficialios etninės statistikos. Tačiau neoficialiais vertinimais, apie 10 proc. gyventojų priklauso etninėms mažumoms. Kokios tai mažumos?

Pirmiausia, tai tokios etninės grupės kaip elzasiečiai, lotaringiečiai, flamandai, bretonai, korsikiečiai, katalonai, baskai, žydai, armėnai ir arabai.

Elzasas ir Lotaringija naujaisiais laikais priklausė tai Vokietijai, tai Prancūzijai. 1945 m., po Antrojo pasaulinio karo, visam laikui buvo priskirti Prancūzijai. Abi gyventojų

grupės turi savo gimtąsias kalbas, paremtas vokiškais dialektais.

Flamandai gyvena šalies šiaurėje ir kalba olandų kalbos pietų dialektu.

Bretonų gyvenamos vietos – Bretonės pusiasalis, gimtoji kalba – bretonų.

Korsikiečiai gyvena Viduržemio jūros Korsikos saloje. Jų gimtoji kalba yra artima italų kalbai. Saloje gana stiprios separatistinės nuotaikos, nežiūrint to, kad jų didysis kraštietis Napoleonas Bonapartas laikė save prancūzu.

Katalonų ir baskų gyvenamos teritorijos ribojasi su Ispanija. Katalonai kalba katalonų kalba, kuri yra artima ispanų kalbai, bet tai yra savarankiška kalba.

Kai dėl žydų, armėnų ir arabų, tai šių tautų atstovus taip pat galima

laikyti etninėmis mažumomis, nežiūrint į tai, kad jų protėviai Prancūzijos teritorijoje negyveno.

Žydai čionai persikėlė anksčiau už kitus – dar Viduramžių laikais.

Armėnai į Prancūziją atvyko XX a. pradžioje, kai 1915 m. per Pirmąjį pasaulinį karą turkų valdžia surengė armėnų genocidą. Jų daugiausia esama Paryžiuje, Marselyje ir Lione. Įvairiais paskaičiavimais, Prancūzijoje gyvena apie pusė milijono armėnų.

Arabai iš buvusių Prancūzijos kolonijų į metropoliją pradėjo keltis iškart po to, kai šios kolonijos gavo nepriklausomybę. Juos viliojo aukštesnis pragyvenimo lygis, galimybė įsigyti prestižinį išsilavinimą. Kalbos barjero nebuvo. Arabai neblogai kalba prancūziškai. Buvusiose kolonijose ši kalba vartojama iki šiol.

S U M M A R Y

President G. Nausėda: Our Lithuania – multi-ethnic state. On the eve of the State Day of Lithuania (Coronation of Mindaugas), the 6th July, the President of the Republic of Lithuania Gitanas Nausėda gave an interview by the weekly newspaper “Obsor”, where he assessed the contemporary status of the ethnic minorities of our country and outlined the most important tasks of the state with regard to this group of the inhabitants. In addition, he stated that Lithuania is a small country, but it is one of the few countries in the world, where the representatives of the largest ethnic minorities are able to learn in their national languages in public schools.

In Trakai the festival of the ethnic minorities “There is our Homeland – there is our Home” took place. On the 8th July, from the mid-day to the evening, in Trakai Island Castle dance melodies could be heard, as well as songs in various languages of the nations of the country. In the old capital of Li-

thuania the festival of the ethnic-minorities “There is our Homeland – there is our Home” took place already for the fourth time. This year the festival was also “coloured” with the circumstance that Trakai has been announced to be Lithuanian Cultural Capital of 2020. This festival is an integral part of the programme of Cultural Capital. Good mood of the participants was not even spoiled by rain.

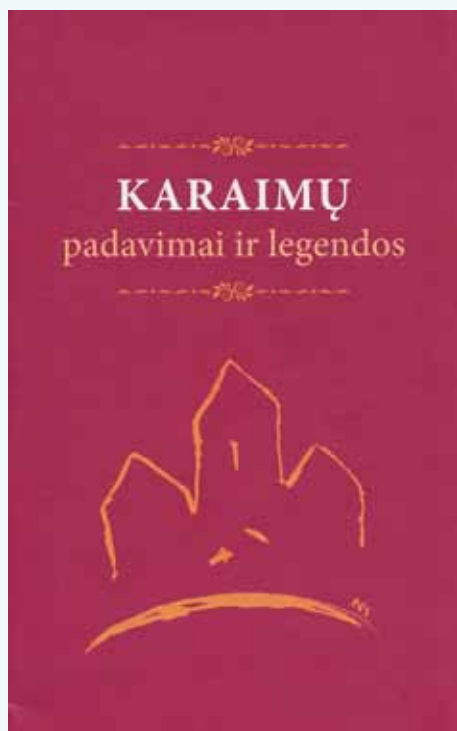
The “Oscars” of human rights awarded. On the 4th June in the Palace of the Grand Dukes of Lithuania the seventh award ceremony of National Equality and Diversity was organized. There the most meritorious people and initiatives of 2019 in this area were honoured. Awards were granted in the following eight categories: the breakthrough of the year, gender equality, the dialogue of nations, the diversity of religions and beliefs, rainbow, the best age – my age, obstacles that have been overcome, the citizen of the open society.

G. Sitykovas. Kaunas Jewish Community Chairman G. Zakas: the traces of the

Jewish heritage in the city are significant. By the decision of the Seimas the year 2020 has been announced to be the year of the Vilna Gaon and the History of the Lithuanian Jews. The Jewish communities act in the biggest cities of the country. Gercas Zakas is the chairman of Kaunas Jewish Community. He tells about the destinies of his family, the Jews of Kaunas, the input of the Jews in the history of the city, contemporary activity of the community.

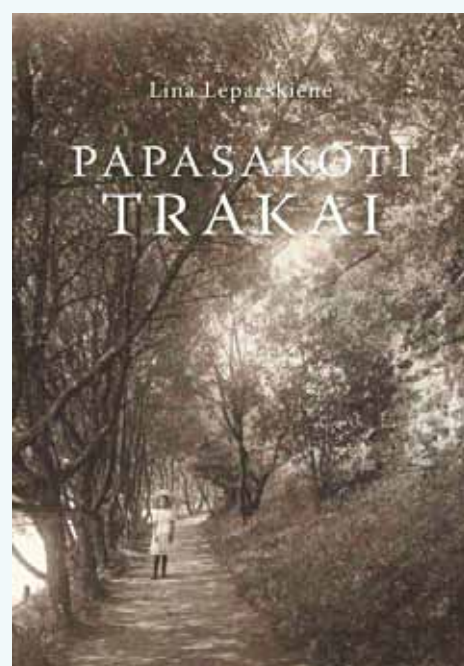
J. Rumsa. “Pirosmeni” from Trakai. The Kartvelian Culture Association “Kachetija”, established in Trakai five years ago, today is also known both in Lithuania and Sakartvelo. “Site”, “Aikstele” (*Site*), from which one can smell not only the aroma of Kartvelian dishes, but also Kartvelian culture, traditions, customs, is restaurant “Pirosmeni”, named after Niko Pirosmi, great Kartvelian painter. There national costumes, musical instruments, jewellery, dishes are presented.

Naujos knygos

Karaimų padavimai ir legendos. Trakų krašto kultūros ir amatų asociacija. Trakai. 2020. 16 p.

p. 25

Lina Leparskienė. Papasakoti Trakai. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. Vilnius. 2019. 389 p.

p. 27

Armėnų tautos istorijos atspindžiai XIX a. pab. – XX a. pr. lietuvių spaudoje. Sudarė Ruslan Arutiunian. Vilnius. Homo liber. 2020. 154 p., faks., portr. Tiražas 500 egz.

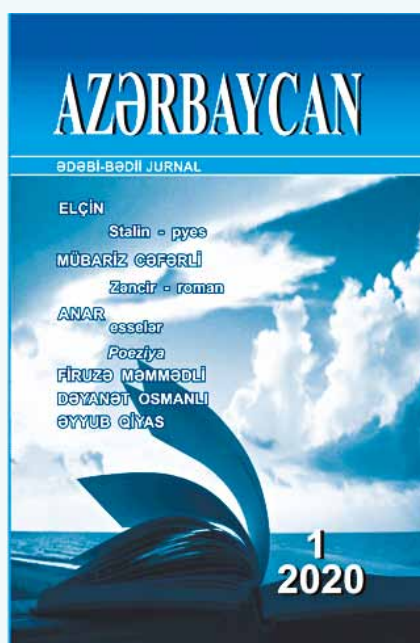
p. 26

Įvairiatautis Kaunas. Katalogas. Sudarytojai Viktoras Bahmetjevas, Miglė Ceinorytė, Akvilė Anglickaitė.

Vilnius. Lietuvos fotomenininkų sąjungos Kauno skyrius. 2019. 172 p., iliustr.

p. 22

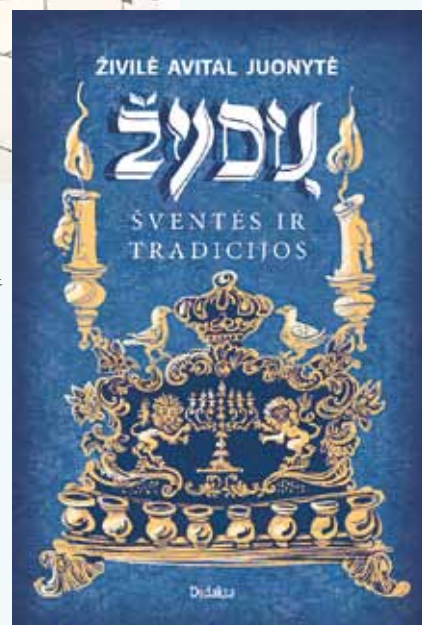

Azerbaidžano rašytojų sąjungos mėnraštis „Azerbaidžan“

p. 26

Živilė Avital Juonytė. Žydų šventės ir tradicijos. Vilnius. Daidakta. 2020. 80 p., iliustr.

p. 27

Tautinių mažumų festivalis „Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“

Liepos 8 d. Trakų Salos pilyje vyko tautinių mažumų festivalis „Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“. Šiose Aleksandro Aziumovičiaus nuotraukose užfiksuotos kai kurios festivalio akimirkos

ISSN 2029-7394

9772029739001